

Oliva, Martin

Střední Morava

In: Oliva, Martin. *Gravettien na Moravě*. Klápště, Jan (editor); Měřínský, Zdeněk (editor). Brno: [Masarykova univerzita, Filozofická fakulta], 2007, pp. 81-104

ISBN 9788025410103

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/127370>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

XI. *Interpretace*: zřejmě krátkodobý úkryt skupiny lovců

XII. *Uloženo*: MZM

XIII. *Literatura*: VALOCH 1965a; OLIVA 2002a.

STŘEDNÍ MORAVA

41. Radslavice – Zelená hora (okr. Vyškov)

I. *Poloha*: na výrazné ostrožně s kótou 240, vybíhající ze SV od kóty 376 nad Pustiměřský potok, v místech staroslovanského hradiska. Kolekce pochází z JV části hradiska.

II. soubor získán během výzkumu Č. Stani

III. *Stratigrafie*: nálezy ležely v různých úrovních, od ornice až do hloubky 130 cm. Ráz sedimentů neudán.

IV. *Datování*: bez podkladů

V. *Fauna*: nedochovaná

VI. *Sídlíštní struktury*: nedochované

VII. *Štípanou industrii* jsem neměl možnost prostudovat, následující popis vychází z práce B. KLÍMY (1983c). Převážná většina artefaktů je vyrobena ze světlého okrově šedého silixu, dle Klímy nikoli moravského původu, 9 kusů z eratického pazourku, něco z jurských rohovců a 1 ze spongolitu. V debitáži vysoce převládají útlé čepele nad úštěpy, nechybí ovšem ani výrobní odpad. Ze čtyř škrabadel jsou 3 čepelové a 1 vyspělé kýlovité (o.c. obr. 1:4), ze stejného počtu rydel je 1 klínové, 2 na lomu čepele a 1 hrotité hranové. Diagnosticky nejhodnotnější složku představuje 5 čepelí s otupeným bokem (o.c. 2: 13–17), soubor doplňují 2 odstěpovače a 2 čepele z příčnou retuší.

VIII. *KPI* se nevyskytla

IX-X. *Ozdobné a zvláštní předměty* chybí

XI. *Interpretace*: pozůstatek menší stanice gravettienů či epigravettienů (dle SVOBODY et al. 2002, 218).

XII. *Uloženo*: ArÚB

XIII. *Literatura*: KLÍMA 1983c; OLIVA 2003b, 126–127.

42. Nezamyslice – „Končiny“ (okr. Prostějov)

I. *Poloha*: JZ obce v nivě říčky Hané v okolí kapličky s kótou 208, vých. od železniční tratě

II-VI. bez údajů

VII. *Štípaná industrie*: 3 rydla, z toho 2 na čepeli a 1 na radiolaritovém úštěpu, 2 místně retušované čepelky, 2 úštěpy a zlomek jádra. Kromě zmíněného rydla byl použit asi jen pazourek.

VIII-X. *KPI a jiné nálezy* chybí

XI. *Interpretace*: stopa drobné stanice gravettienů nebo nějaké pozdější mladopaleolitické kultury

XII. *Uloženo*: M Prostějov

XIII. *Literatura*: SKUTIL 1937, 266; 1959, 447.

43. Drozdín VI – pod Zadním Dolečkem (okr. Olomouc)

I. *Poloha*: jižně obce na velmi mírném západním svahu východně od silnice na Bystrovany v nm.v. 240 m.

II. *Sběry* zde od r. 1958 prováděl vlastivědný kroužek místní školy, vedený Z. Flejberkem.

III-VI: bez údajů

VII. *Štípaná industrie*: kolekce v olomouckém muzeu je velmi nehomogenní, s různou patinací a ohlazením a s prvky předgravettských technologií. Mezi několika sty

kusy značně převládá pazourek, radiolarit prakticky chybí. I když v debitáži téměř nic nenasvědčuje gravettienům (málo čepelí, skoro žádné čepelky), vyskytlo se např. úzké rydlóvitě jádro, několik rydel, špička hrotu se strmou retuší, mikrogravetta a čepelka s otupeným bokem (TRŇÁČKOVÁ 1967, obr.26:1–627:1–5, 7–10).

VIII-X: *KPI a jiné nálezy* chybí

XI. *Interpretace*: zřejmě pozůstatky krátkodobé stanice ve směsi pozůstatků staršího osídlení. Čepel s otupeným bokem poskytla i lokalita VIII. Je příznačné, že obě lokality leží z celého seskupení povrchových nalezišť nejnižší a nejbližší k řece.

XII. *Uložení*: VMO

XIII. *Literatura*: SKUTIL 1960; TRŇÁČKOVÁ 1967; OLIVA 1996c, 13–14.

44. Blatec – Jungmannova cihelna (okr. Olomouc)

I. *Poloha*: hliniště cihelny V obce u křižovatky silnic Blatec – Grygov a Charváty – Tážaly, na mírném východním svahu bezprostředně nad nivou Moravy, nm.v. 220–225 m.

II. *Objev, výzkumy*: nálezy převzal E. Schnabel od dělníka Onderky někdy před rokem 1941.

III. *Stratigrafie*: ve sprašovém souvrství, bližší údaje chybí

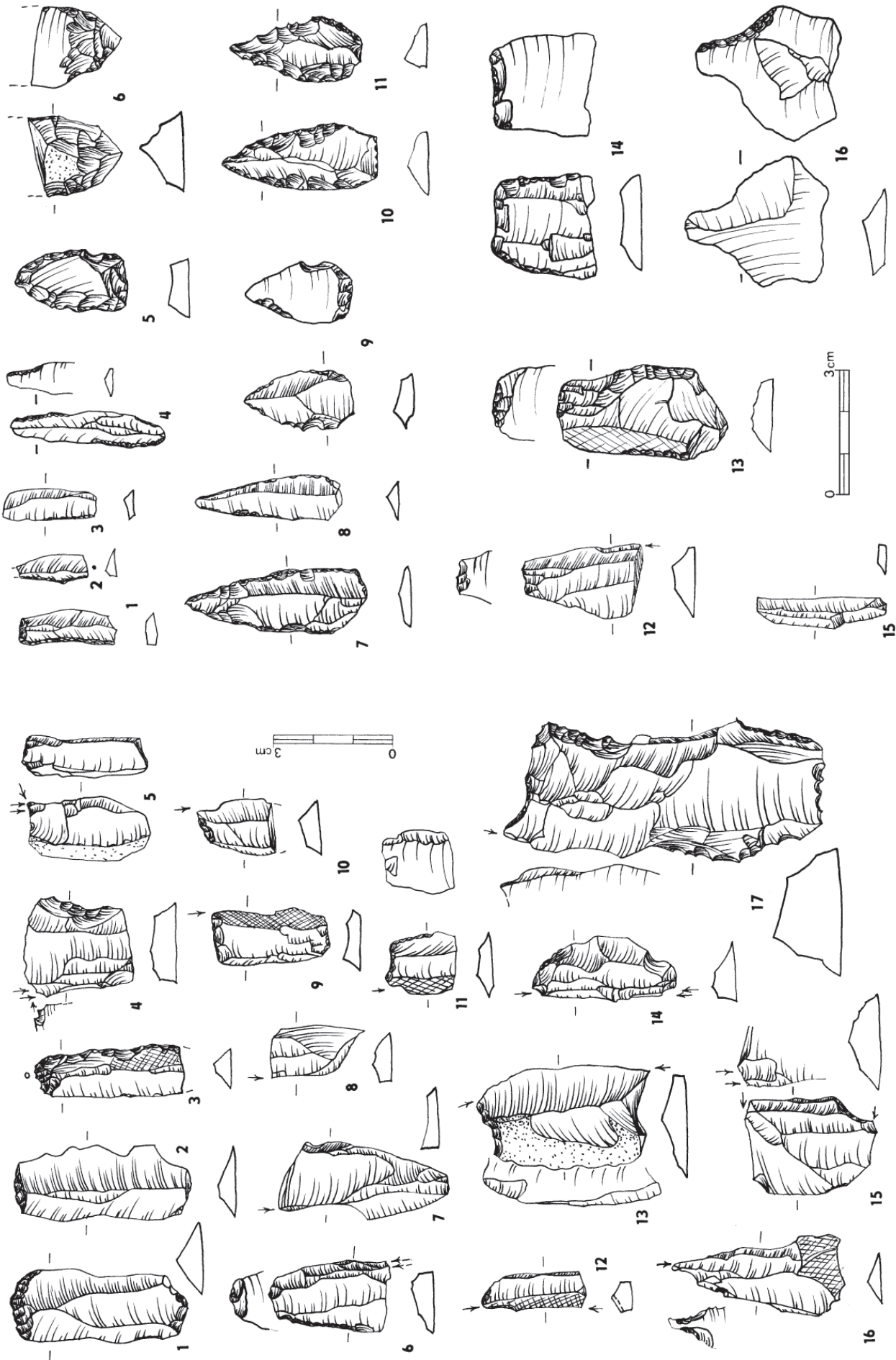
IV. *Datování*: bez podkladů

V. *Fauna*: s nálezy byla uložena mamutí stolička a fragmenty čelisti a humeru nosorožce.

VI. *Sídlíštní struktury* nejsou známy

VII. Surovinu *štípané industrie* tvoří opět hlavně pazourky z glaciáluvalních uloženin (85%), kde mohou mít svůj původ i dva poněkud hrubší typy silicitů („rohovce“). Radiolaritu se vyskytlo jen 8 kusů. Jádra až na jeden pochybný zlomek zcela chybí jádra. Z neretušované debitáže se zachovaly převážně jen čepele, což svědčí o tom, že nálezce zřejmě shromáždil jen atraktivnější kusy. Tomu také odpovídá neobvykle vysoký podíl místně retušovaných kusů (9%) a nástrojů (61%). Fáze preparace je výběrem sběratele výrazně podprezentovaná ve prospěch cílových čepelí z fáze těžby. Také odpad je zastoupen jen jedním kusem (tab. 28). Jádra zastupuje jen jediný nejistý fragment z pazourku. V surové debitáži se při subjektivním výběru artefaktů se dochovaly vesměs jen čepele, a to i preparací (5 s různosměrnými negativy a 2 odražené hrany). Další 3 čepele, z toho 1 z radiolaritu, mají druhotně upravenou vodící hranu. Zbytek tvoří čepele a 3 pazourkové čepelky z fáze těžby (obr.69:15) a 1 „cílový“ úštěp. Mezi retušovanými kusy se při značné převaze pazourku objevilo všech osm v celém souboru přítomných radiolaritů. Jako polotovary byly vedle čepelí použity dva preparační úštěpy (hrot a vrub), úštěp s bokem jádra a odražená těžná plocha jádra (obě na zvláštní rydla).

Škrabadla zastupují 2 čepelové exempláře z pazourku (obr.68: 1–2) a 1 na retušované čepeli z radiolaritu (obr.68: 3). Rydla jsou nejpočetnější skupinou (30%), hranová (obr. 68: 9–11) převažují nad klínovými (obr. 68: 4 a 15 distálně, 5) a lomovými (obr. 68: 7–8, proximálně 12–13). Velmi častá jsou rydla několikanásobná (obr. 68: 12–15) a kombinovaná s jiným nástrojem: s vrubem (obr. 68: 4), kostěnkovským nožem (obr. 68: 6) a zoubkovanou hranou (obr. 68: 17, radiolarit). Příčné (2 kusy) a podélné retuše (6 kusů)

Obr. 69 Blatec, 2,16 radiolarit, 9 rohovec?, ostatní pazourek. Blatec, l'industrie lithique.

Obr. 68 Blatec, škrabáča a rydla, 3,7,16-17 radiolarit, 9 neurčeno, 13 jurský rohovec?, jinak pazourek. Blatec, grattoirs et burins.

na fragmentech čepelí mohly původně doplňovat jiné typy nástrojů. To však neplatí o dvou pazourkových čepelkách s jemnou retuší (obr. 69: 3–4). Nástroje s otupeným bokem (6,5%) sestávají z atypického širokého hrotu (obr. 69: 5) a dvou čepelek, z nichž ta z pazourku je doplněna příčnou retuší (obr. 69: 1), druhá z radiolaritu má náznak trnu (obr. 69: 2). Několik výrazně retušovaných artefaktů upomíná na archaické hroty z Předmostí (obr. 69: 7, 10–11) a jako částečně retušovaný listovitý hrot jsem s určitými rozpačky klasifikoval ulomenou bázi vodící čepele s ventrální plošnou retuší (obr. 69: 6). Drasadla a odštěpovače chybí, vruby a zoubky přicházejí jen ojediněle (obr. 68: 4, 69: 16). Nejvýraznější částí inventáře jsou bezpochyby Kostěnkovské nože (8,7%, včetně kombinací 13%). Bývají doplněny postranní retuší (obr. 69: 13), rydlem (obr. 68: 12), zajímavý je jazýčkovitý lom u exempláře na obr. 69: 14, vzniklý zřejmě nárazem ve směru osy nástroje. Žádný není vyroben z radiolaritu.

Spolu s několikanásobnými rydly jsou pro inventář typické kombinace různých nástrojů (8,7%; obr. 68: 4, 6; 69: 12). Obvyklá asociace škrabadla s rydlem zde kupodivu chybí.

Ochuzený výběr ŠI z Blatce je zajímavý především tím, že neobsahuje jádra (která by v terénu neměla uniknout pozornosti) a sdílí některé shodné rysy se souborem z Předmostí a z Mladče III (kostěnkovské nože, silně retušované hroty, plošná retuš, hodně sdružených nástrojů a kombinací, podobné proporce zastoupení glaciálu silicítů a radiolaritu, chybění silicítů z Krakovské jury).

VIII. *Kostěná a parohová industrie* se nedochovala

IX. *Ozdoby*: 1 dentálie

X. *Zvláštnosti a manuporty*: kus surového hematitu kovového vzhledu a hrudka červeného barviva.

XI. *Interpretace*: pozůstatky stanice menšího rozsahu s omezeným množstvím štípané industrie, jež obsahuje typické jevy středomoravského gravettien, hlavně kostěnkovské nože.

XII. *Uloženo*: VMO

XIII. *Literatura*: SKUTIL 1959, 423–428; OLIVA 1996c, 11–13; SVOBODA et al. 2002, 201, obr. 79).

45. **Mladeč III** – Plavatisko (okr. Olomouc). Pozn.: označení III má prioritu před pořadovým číslem II, pod nímž jsem lokalitu uváděl doposud)

I. *Poloha*: Na JV konci výběžku kopce Třesína mezi potokem Hradečkou a nivou Moravy, na poli nad Mladečskými jeskyněmi v nm.v. 270–275 m.

II. *Průběh výzkumů*: dle zmínek u H. Freisinga zde zahájilo r. 1931 vykopávky Litovelské muzeum (deník Tagesbote ze dne 22.8. a 11.9. 1931). Není jasné, zda byly pokračováním oněch neodborných výkopů, o nichž letmo referuje J. KNIES (1928) a jejich původce Josef NOVOTNÝ (1933), tehdejší správce Mladečských jeskyní. Zjišťovací průkop, situovaný zde roku 1981 K. Valochem, zůstal zcela bez nálezů (VALOCH 2007b).

III. *Stratigrafie*: J. Novotný se zmiňuje o tmavé kulturní vrstvě v hloubce 30 až 70 cm, obsahující však převážně (výhradně?) pozůstatky z mladších pravěkých dob. Cennější je údaj H. Freisinga o výskytu štípané industrie v trhlínách vápence 120 cm pod povrchem pole.

IV. *Datování*: bez podkladů

V. *Fauna*: J. Novotný uvádí např. medvěda, koně, vlka, avšak i krávu a psa. O správnosti určení a homogenitě takového souboru lze oprávněně pochybovat.

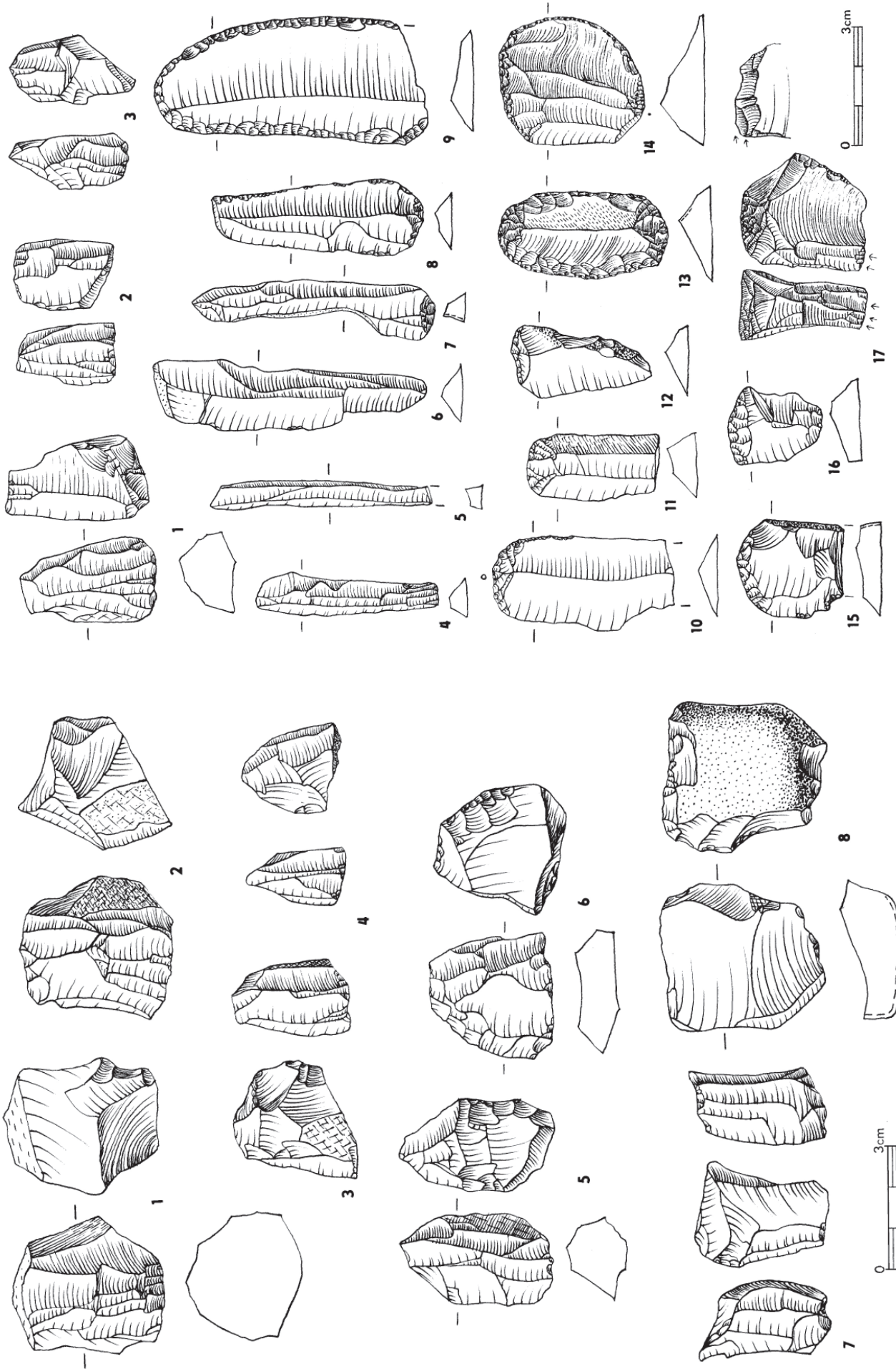
VI. *Sídlištní struktury*: Ohniště, popisovaná J. Novotným, patří zřejmě některé z holocenních pravěkých kultur. Paleolitická industrie se zřejmě nacházela v sekundární poloze na povrchu a ve skalních puklinách.

VII. V souboru *štípané industrie* značně převládají pazourky ze slezských a severomoravských glaciálu silicítů (82%), dále je zastoupen radiolarit (7%) a různé moravské rohovce, z toho 2 z křídového útvaru a 4 podobné typu Krumlovský les (tab. 28). Čtyři desítky dalších hrubších silicítů nelze makroskopicky určit a není vyloučeno, že pocházejí z týchž zdrojů jako pazourek. Hrubší horniny (křemen, jílovec) se vyskytly po jednom kuse v těžných jádrech (tab. 29). Rozdělení pazourku i radiolaritu mezi hlavními skupinami ŠI sleduje obvyklé pořadí: nejvíce je neretušované debitáže, následují nástroje, opotřebované kusy a jádra. Využitost pazourku na výrobu nástrojů (tab. 28: 29%) je nižší než u radiolaritu, kde dosahuje téměř 35%. U jader je však poměr opačný.

V důsledku toho, že soubor ŠI nebyl získán při odborně vedeném výzkumu, obsahuje poměrně méně odpadu a neretušovaných úštěpů a o to více nástrojů a jader. Zastoupení jednotlivých skupin (tab. 28) však přesto sleduje běžné proporce, takže zkrácení souboru nebude podstatné a týká se především drobného odpadu (jen 64 ks). Nejsilněji je zastoupena fáze výroby polotovarů (46%), méně preparace (34%) s ohledem na jednotlivé suroviny se však převaha produktů cílových nad preparačními týká pouze dominantního pazourku, u ostatních materiálů jsou obě etapy vyrovnané. Všechny silicity s výjimkou křemene tedy byly na stanovišti preparovány i těženy, ojedinělé polotovary z hrubých hornin Q-G zřejmě představují již hotově přinesené kusy. Preparace se objevuje jen u rohovců (malý vzorek) a u pazourku, u radiolaritu překvapivě chybí. Pečlivost věnovaná pazourku při získávání polotovarů měla za následek značné množství čepelí, jež však zůstávaly neretušované častěji než čepele z radiolaritu.

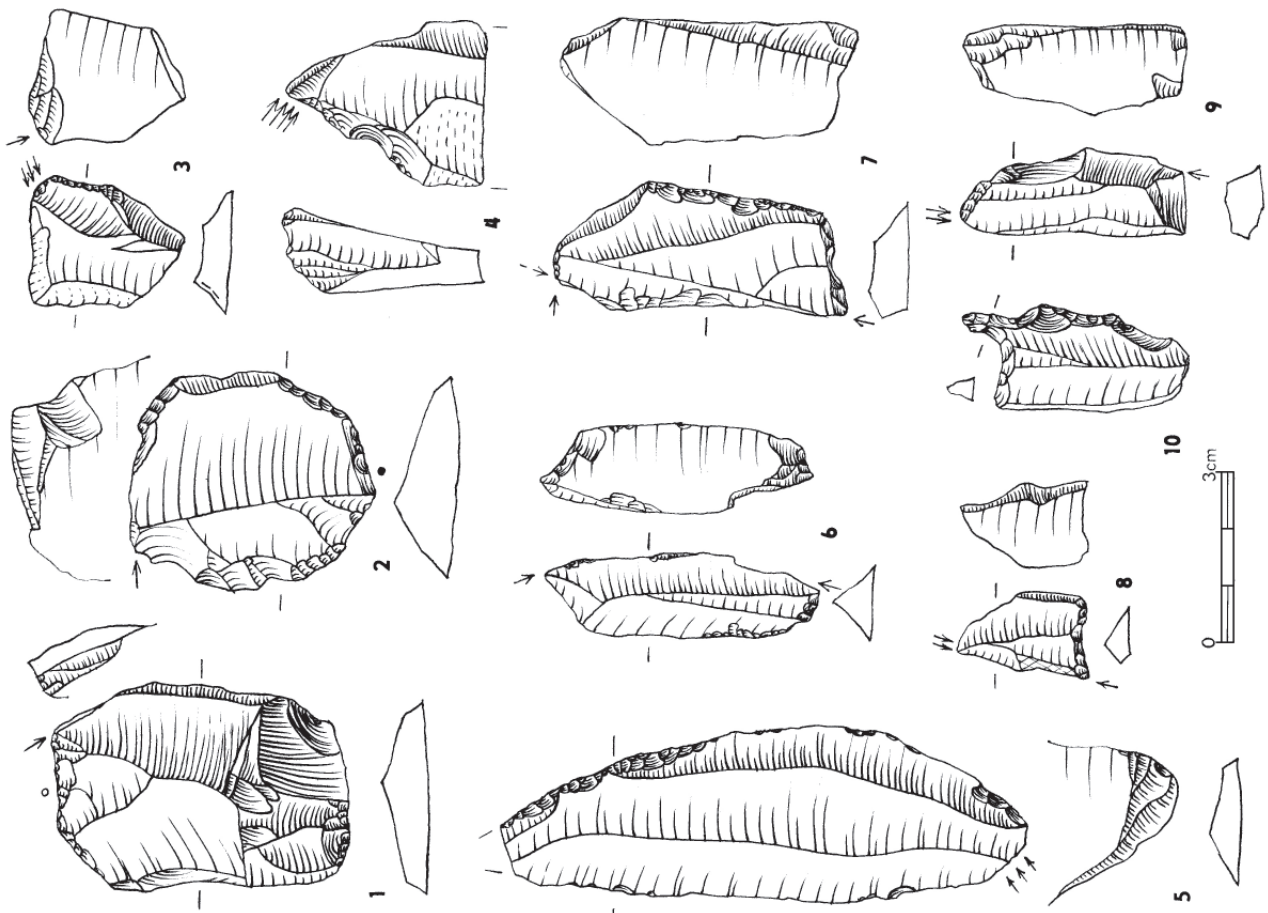
Dochovalo se 41 kusů jader (tab. 29), z nichž 34 je z glacienních silicítů, 2 z radiolaritu, a po jednom z rohovce, ze silicítu podobného olomučanskému rohovci, z křemene a z jemnozrnného limonitizovaného jílovce z řeky Moravy (det. A. Přichystal). Kromě jednoho připraveného jádra z pazourku, tří zlomků a osmi zbytků jader jsou všechny ostatní kusy ve fázi těžby. Jedno z nich představuje neobvyklý archaický typ jádra na úštěpy (obr. 70: 8 z jemného jílovce) a dvě další z pazourku lze označit jako diskovitá, tj. s různosměrnou těžbou z obou ploch. Kuriózní ploše oštipaný tvar se škrabadlovou hlavicí je na obr. 75: 12. Přehled hranolových jader podává tab. 30: převládají jednopodstavová (obr. 70: 1, 3–4) a se změnou orientací (obr. 71: 1–3), méně je dvoupodstavových (obr. 70: 2, 5–6). Vysoký podíl jader se změnou orientací je důsledkem značně pokročilé exploatace, jak vyplývá ze srovnání velikosti různých typů jader na grafu 6 (in OLIVA 1996c). Dvoupodstavová jádra se naproti tomu od jednopodstavových velikostí neliší, jde tedy o samostatné koncepty redukce.

Neretušované kusy představují 58% a více než 3/4 z nich tvoří pazourek, což přibližně odpovídá poměrům

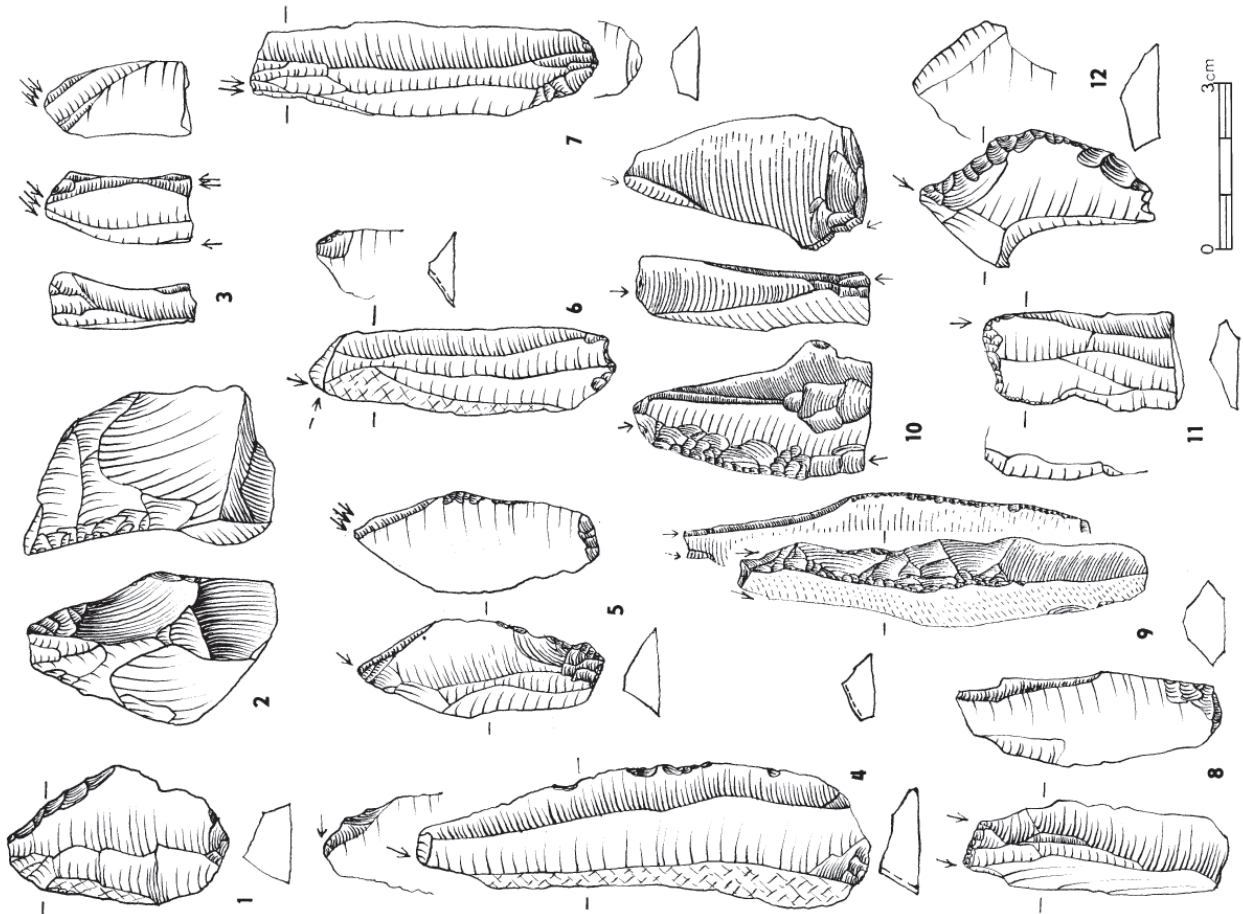

Obr.71 Mladeč III, 1,13 radiolarit, 8 rohovec, ostatní pazourek. Nucleus, lames et grattoirs.

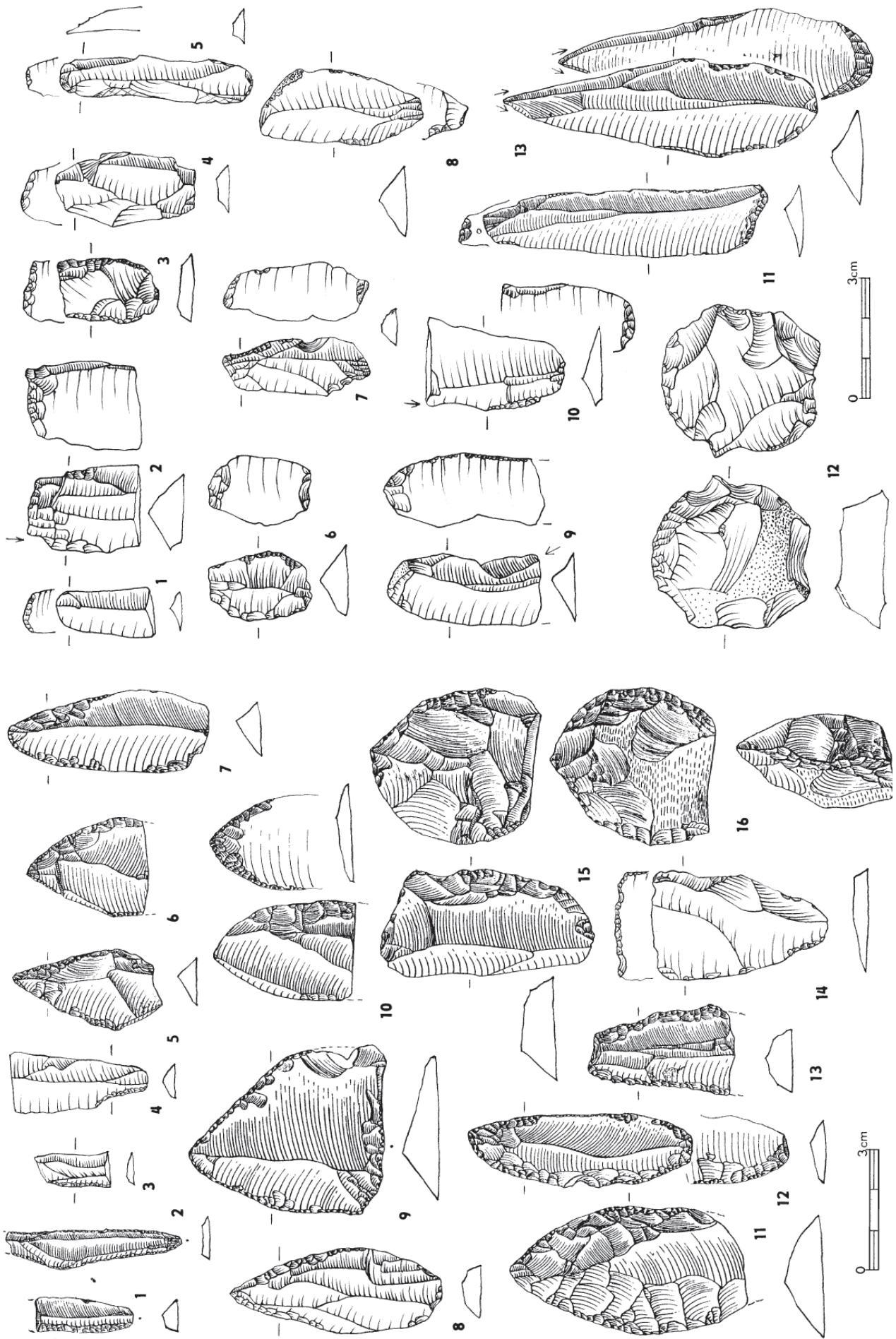
Obr. 70 Mladeč III, jádra, 1-7 pazourek, 8 jilovec. Mladeč III, nucleus.

Obr. 73 Mladeč III, výběr ryadel. 6, 10 radiolarit, jinak pazourek. Choix de burins.

Obr. 72 Mladeč III, škrabadla a ryadla. 2 radiolarit, jinak pazourek. Grattoirs et burins.

Obr. 75 Mladeč III, 8 rohovec K, ostatní radiolarit. Industrie lithique.

Obr. 74. Mladeč III, 2, 12-13 radiolarit, ostatní pazourek. Industrie lithique.

surovin v ostatních hlavních skupinách ŠI (tab. 28). Místní úpravu jader z různých surovin dokládá pravidelný výskyt preparačních (a v tom i kortikálních) úštěpů z pazourku, radiolaritu i různých rohovců, který je nejvyšší u radiolaritu. Odražené hrany jsou téměř výhradně z pazourku, jejich počet je však nízký. V cílových produktech fáze těžby (III) je využitost pazourku oproti radiolaritu zvýšená a ve fázi reparace se radiolarit neobjevuje vůbec. Pazourkové čepele (obr. 71: 4–7) se jeví poněkud protáhlejší (d/š 3,8) a tlustší (š/t 3,1) než radiolaritové (d/š 3,2, š/t 3,4), jejich velikost je vcelku shodná. Silná čepelka na obr. 71: 5 je typickým produktem „rydlovitých“ jader s úzkou těžní plochou.

Mezi retušovanými nástroji je v poměru k pazourku větší podíl radiolaritu než mezi debitaží a jádry. Jedním kusem je zastoupen rohovec typu Krumlovský les, šesti kusy jiné hrubší silicity, 2 nástroje byly přepáleny a 7 nebylo surovinově určeno (tab. 31). Necelé 2/3 nástrojů jsou vyrobeny z polotovarů z fáze těžby (III) a necelá 1/3 z fáze reparace. Co se týče tvaru polotovaru, tvoří 3/4 suportů čepele, dosti často preparační (16%). Škrabadla (13,0%) jsou většinou čepelová (obr. 71: 10–12, 15), někdy s postranní retuší (obr. 71: 9), vzácně dvojitá (obr. 71: 13–14). Zajímavá jsou 4 vysoká škrabadla (obr. 72: 1–2), z toho 2 z radiolaritu. Vrtáky (1,6%) se prezentují jen dvěma exempláři na čepeli s laterální kůrou (obr. 73: 10 z radiolaritu) a jedním kusem na rydlovém odštěpu.

Nejpočetnější složku tvoří jako obvykle rydla (49,4%). Na rozdíl od Předmostí převládají exempláře klínové (obr. 72: 3–6) lehce nad hranovými (obr. 72: 8–12), z nichž jsou některá několikanásobná (obr. 72: 8–9). Zvlášť je nutno upozornit na výrazné polyedrické exempláře (obr. 71: 17 prox.; 72: 3,5; 73: 4, 9), z nichž předposlední kus lze označit za typické kýlovité rydlo. To spolu se dvěma polyedrickými příčnými rydly (obr. 73: 2–3) a nápadně plochým nasazením úderů (obr. 73: 5–6, 7, 9) budí podezření, že jde o intruzi z prostředí epiaurignacienu. Oproti rydlům z Předmostí jsou polotovary rozmanitější s neobvykle vysokým podílem preparačních čepelí a úštěpů. Suroviny jeví nejvýraznější převahu pazourku ze všech nástrojových skupin (tab. 31). Jedenkrát se vyskytla čepel s postranním vrubem při bázi (obr. 74: 4).

Nástroje s otupeným bokem (2,5%) jsou zastoupeny jen pěti kusy: třemi pazourkovými hroty na čepelových polotovarech, jež nelze zařadit k žádnému klasickému typu (obr. 74: 1), pazourkovou čepelí s částečnou otupující retuší a zlomkem strmě retušované čepelky z těžé suroviny (obr. 74: 1). Ostatní hroty (4,4%) tvoří velmi výraznou skupinu sestávající ze čtyř čepelových exemplářů (obr. 74: 6–7, 12 s doplňkovou ventrální retuší), dvou úštěpových hrotů (obr. 74: 5, 9), vysokého hrotu a dvou částečně opracovaných listovitých hrotů (obr. 74: 10–11). S výjimkou jednoho radiolaritu (obr. 74: 12) a neurčené suroviny jsou všechny z glacienních silicítů. Drasadla (3,6%) jsou různých typů (vyklenuté na obr. 74: 15), vyrobené rovným dílem z preparačních a cílových úštěpů.

Nejcharakterističtější jev mladečské typologie představují kostěnkovské nože (9,5%; obr. 75: 1–11). Bývají doplněny postranními retušemi (obr. 75: 3, 6, 7), protilehlou retuší (obr. 75: 11) a rydlovými údery (obr. 75: 2, 9–10). Kusy na obr. 75: 6–7 jsou dvojitě. Vycházejí výhradně z čepelových

polotovarů a je mezi nimi zastoupen pazourek (12 ks) a po jedné ukázce radiolarit, rohovec, neurčená a spálená surovina.

Ze zvláštních tvarů jmenujme tlustý okrouhlý klínek z pazourku (obr. 54: 16), který však může ve skutečnosti představovat miniaturní bifaciálně zapravené jádro před odbitím první vodící čepele. Kombinace (8,9%) slučují rydlo se škrabadlem (3 ks, obr. 71: 17), s protilehlou retuší (obr. 75: 13 ventrálně), s úpravou typu kostěnkovského nože (6 ks, obr. 75: 2, 9–10), s odštěpovačem aj. Jako polotovary sloužily téměř výlučně cílové čepele.

Lokalita byla kromě dominantního nordického pazourku zásobována ještě radiolaritem, patrně z Bílých Karpat, a různými rohovci. Většina surovin se na sídliště dostala v podobě jader, snad i nepříliš upravených (přítomnost různých dekortikačních odštěpů), jež se však nakonec dochovaly ve značně vytěženém stavu. V typologické sféře budí pozornost především tzv. kostěnkovské nože, archaické hroty a vysoký podíl kombinací, čímž se soubor blíží industriím z Předmostí I. Cizorodý aurignakoidní rys představují ojedinělá vysoká škrabala a některá rydla. Nedostatek drobných nástrojů s otupeným bokem souvisí s neprofesionálním vedením výzkumů a sběrů.

VIII – X: *KPI, ozdoby, umělecké předměty ani zvláštní manuporty* se nevyskytly

XI. *Interpretace*: pozůstatky stanice střední velikosti v poloze s výhledem na nivu řeky Moravy. Kvantitativní proporce hlavních skupin štípané industrie i použitých surovin jsou podobné jako v Předmostí a lze pozorovat i shody v oblasti typologie. Značná převaha severského pazourku mapuje oblast kontaktů, případně pohybů skupiny. Při absenci zvířecích kostí nelze odhadnout, zda tu došlo k podobnému rozmachu lovu, příp. sběru kostí mamutů jako v Předmostí.

XII. *Uloženo*: MZM (z původní sbírky F. Čupika), VMO.

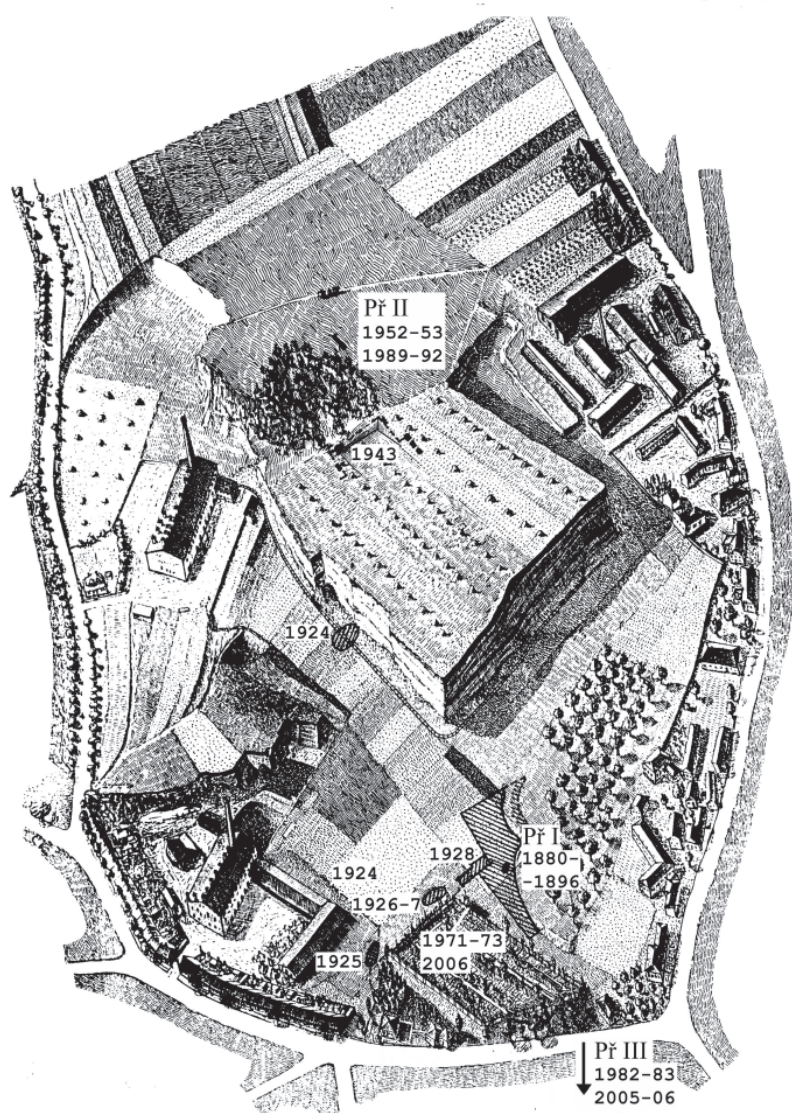
XIII. *Literatura*: KNIES 1028; FÜRST 1930; NOVOTNÝ 1933; SKUTIL 1938, 52–54; VALOCH 1981; OLIVA 1996c, 7–11.

46. Přerov – Předmostí I

I. *Poloha*: na mírném jižním svahu nízkého návrší („Chlum“), zasahujícího do nivy Bečvy. Klasické tábořiště se rozkládalo na S a Z od „Skalky“, vytěžené již v 19. století, a jižně od vyššího vápencového masívu, zvaného Hradisko. Vztah k náleзовým vrstvám zkoumaným pod zdí předmosteckého hřbitova (lokalita Ia) je nejasný. Čočky kulturních vrstev ve Společenské a severnější Přikrylově cihelně a na jižním úpatí Hradiska s hlavní klasickou stanicí bezpochyby nesouvisely, stejně jako polohy s mikrolitickými nástroji v prostoru nové zástavby (KLÍMA 1984b). Podle M. KRÍŽE (1903, 52–53, 68) dosahovala kulturní vrstva nejvyšší nadmořské výšky ve sprašové stěně na Z od Skalky (234, 1 m), odkud k S pokračovala celkem vodorovně až na Dokoupilovu parcelu (zde nejvýše v šachtě 48: 233, 7m), směrem k jihu se však na vzdálenost 68 m svažovala o 6, 7 m (nejníže v šachtě 47: 227, 2 m). Dle porovnání úrovně náleзовé vrstvy v šachtě 26 s měřením z r.1943 u SV rohu hřbitova je od Křížových výšek nutno odečíst asi 5 m.

II. *Dějiny výzkumů* v Předmostí jsou vlastně dějinami počátků zkoumání moravského paleolitu. Jindřicha Wan-

Obr.76 Situace předmosteckých hliníků v r. 1933 s hlavními zkoumanými plochami. Podle Absolona 1945b, doplněno. La colline de Předmostí en 1933 avec les zones fouillées.

kela (kopal zde v letech 1880–82, 1884 a 1886) následoval s rozsáhlými vykopávkami K.J. Maška (1882–84, 1886, 1889–90, 1893–94) a M. Kříž (1894–96). Tím byly hlavní nálezové koncentrace zbytku klasické stanice vytěženy, i když ještě koncem 19. století odkryl J. Liška útržky kulturní vrstvy na Chromečkově poli Z od jam M. Kříže (SKUTIL 1962). Výzkumy a stratigrafická pozorování J. Kniese a A. Teličky z 1. poloviny 20. let se vesměs odehrávaly v odlehlejšímu prostoru v okolí hřbitova a v Příkrylově cihelně, ze záchranných akcí K. Absolona (hlavně 1925–28, 1930–31) se klasické stanice týkal objev dalšího pohřbu na Černoškově poli v bezprostřední blízkosti zón prokopaných K.J. Maškou a M. Křížem (ABSOLON – KLÍMA 1977, 58). Velké množství archeologického materiálu, získaného v průběhu těžby hlíny v několika sprašových stěnách, vesměs již dosti vzdálených od Maškovy lokality, přinesly sběry R. Sálíka, R. Janovského, F. Čupíka, O. Sovy a jiných. U SV rohu hřbitova situoval H. Schwabedissen r. 1943 stratigrafickou sondu a v letech 1971–73 zde B. Klíma odkryl men-

ší plochu s mamutími kostmi a artefakty ve dvou vrstvách (KLÍMA 1973; 1974a). V souvislosti s budováním památníku zde na tyto práce r. 2006 navázal J. Svoboda odkryvem úseku s mnoha kostmi.

III. *Stratigrafie*. Zatímco obecná geologická situace je poměrně dobře známá (ZAPLETAL 1929; MACOUN 1982), údaje o počtu, průběhu a obsahu nálezových vrstev jsou jen neurčité. Na bázi kvartérního profilu se objevovaly říční šterky, na které nasedal komplex spraší a pūd. V profilu pod hřbitovem (KLÍMA 1973) ležela na sytě oranžovo-hnědé pūdě tenká vrstva spraše a geliflukční poloha, jejíž střední část jevila stopy popela a červeného okru. Podle radiometrického data kolem 26 tis. let před dneškem jde asi o hlavní kulturní vrstvu gravettienou, zatímco v její spodní části se vyskytovaly nálezy aurignacienou (KLÍMA 1974a). V nadloží se nachází mladowürmská spraš s polohami vátých písků. V oblasti klasické stanice Z od Skalky pozorovali shodně K. J. Maška a M. Kříž dvě, místy až 3 i 4 nálezové vrstvy, z nichž druhá zhora měla dosahovat mocnosti až 30 cm, místy se však zcela vytrácela. Z ní pocházela většina nálezů, mj. i známý „hromadný hrob“. Horní poloha, ležící o 30 cm výše a tvořená spíše jen nesouvislými ččkami, poskytovala vesměs jen zvětralé kosti. Kromě mamutů bývá častěji uváděn i kuň a sob. M. Kříž však v jednom případě (VII. jáma na Chromečkově poli Z od Skalky) v horní vrstvě pozoroval zahloubené ohniště s roztroušenými kostmi různých savců a ptáků a s bohatou ŠI v okolí (KŘÍŽ 1903, 193). Spodní polohu zde naopak považuje za druhotnou. Rovněž Maška ve svém deníku 24. 8. 1894 zaznamenává, že JV od hromadného hrobu narazil na 30 – 40 cm mocnou horní vrstvu s mamu-

tími kostmi (in ABSOLON – KLÍMA 1977, 49). Nelze tudíž vyloučit, že popisované 2 až 3 horizonty v superpozici neměly na všech místech stejný význam a někde jistě šlo o skutečné stopy opakovaného osídlení. Kromě toho u obou badatelů najdeme ještě zmínky o lidských kostech a depotech lišících lebek pod dolní vrstvou (Maška 7. 9. 1894 in ABSOLON – KLÍMA 1977, 47; KŘÍŽ 1903, 223). Rozbité mamutí kosti se nacházely nad spodní vrstvou, resp. mezi oběma hlavními horizonty (Maška 26.7.1894, *ibid.*) a zvětralé ohlodané zlomky mamutích kostí pozoroval M. KŘÍŽ (1903, 200, jáma IV) i 70 cm nad horní vrstvou. Těsně Z od Skalky vyhloubil již roku 1886 M. Kříž svou první sondu, ve které zjistil ve žluté vlhké spraši 6 m pod kulturní vrstvou ještě zbytky mamuta, medvěda a koně (KŘÍŽ 1896, 53; 1903, 43). Směrem k severněji položenému Hradisku nabýval na mocnosti hnědočervený půdní horizont, pod nímž se nalézaly uhlíkaté vrstvy a ojediněle i pěstní klíny (BAYER 1925; KNIES 1929). O spodních vrstvách II a III v místech vzdálených více k severu hovoří v pozděj-

ších letech K. ABSOLON (1945b, 26–27). Zde se ovšem jednalo spíše o pozůstatky časně mladopaleolitického a středopaleolitického osídlení, protože polohy měly být děleny rezivým sedimentem. Pocházelo z nich asi 500 artefaktů, též z křemence, vesměs větších rozměrů a se stopami ohlazu. Podobné byly nalezeny při výzkumu H. Schwabedissena r.1944 při jižním úpatí Hradiska.

Profily z doby Wankelových výzkumů S od Skalky zachycují jen jeden náleзовý horizont, nejstarší zmínka o dvou polohách pochází až od Mašky z r. 1889.

V podloží kulturních vrstev probíhala opět spraš, dělená polohou hrubé suti s červenohnědou hlinitou výplní, snad eemského stáří (ZAPLETAL 1929, tab. III, vr. g-f). K. Zapletal však již nemohl studovat geologickou situaci bezprostředně u Skalky, v místech nejhojnějších nálezů. Závěr jeho práce, vyznívající bez logické souvislosti s předchozím textem v tom smyslu, že v Předmostí byla jen jedna kulturní vrstva, zřejmě připojil K. Absolon (ZAPLETAL 1929, 423–424). Později však Absolon v tomtéž profilu (poblíž balvanu s pamětní deskou) uváděl 3 kulturní vrstvy, z nichž 2 spodní byly zřejmě předgravettské (ABSOLON 1945b, 27).

Moderní malakozoologické ani paleobotanické rozbory z kulturní vrstvy klasického sídliště nejsou k dispozici. Starší soupis měkkýšů, který předložili SKUTIL a STEHLÍK (1945) se neodvažují posoudit.

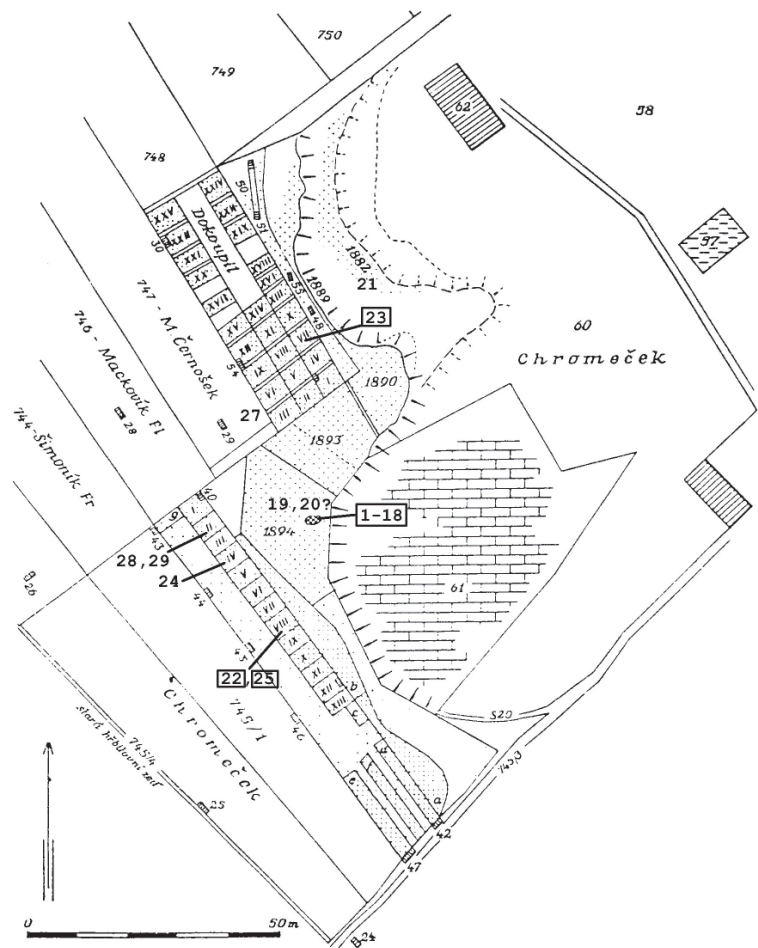
IV. *Absolutní datování.* Z výzkumu B.Klímy pod hrbitovní zdí pochází 2 data, získaná ze stejného vzorku spálených kostí:

GrN 6801: 26 870 ± 250 BP (reziduum)

GrN 6852: 26 320 ± 240 BP (extrakt)

Starší datum z extraktu se jeví spolehlivější než z rezidua (DAMBLON et al. 1996, 186). Dotyčná část sídliště se proto zdá současná např. s Pavlovem I a s dolnověstonickým trojhrobem a poněkud mladší než aglomerace Dolní Věstonice I.

V. *Fauna.* Osteologický materiál z Předmostí je i při výběrovém zachování tak bohatý, že dosud vzdoruje odbornému zpracování. Určitý výsek z něj vyčíslil J. POKORNÝ (1951) a procentuálně jej vyjádřil R. MUSIL (1994, 187). Po mamutovi je nejpočetnější vlk (4143 kostí), liška lední i obecná (2250), sob (890), zajíc běláček (860), rosomák (581), medvěd hnědý (233), kůň (194), medvěd jeskynní (? 82), zajíc polní (52), tur nebo zubr (34), krtek (25), jezevec (23), lumík norský (12) a páskovaný (16), los a jelen velkorohý (oba 13), atd. Překvapivě nízké je zastoupení nosorožce (5 pozůstatků) a lva (1), jen čtyřmi kostmi se prezentuje hyena, bobr, tur pižmový, jen dvěma srnec a kozorožec, přičemž jelen zcela chybí. V. Čapek z Maškovy sbírky určil 13 druhů ptáků, např. krkavce, sněžného kura, sněžnou sovu, labuť aj.

Obr. 77 Ústřední sídliště u předmostecké Skalky (podle Absolona – Klímy 1977) s vynesenými antropologickými nálezy (v rámečku – ze spodní náleзовé vrstvy. Les zones fouillées autour de Skalka à Předmostí I (encadré – de la couche inférieure).

Přehled savčí fauny mnohdy nesouhlasí s vlastními údaji výzkumců, protože jen předávací protokol Maškovy sbírky uvádí např. 80 kostí lvů.

Tradiční odhad o počtu mamutů hovoří o tisícovce jedinců; pro zajímavost jsem se pokusil sečíst počty některých kostí ze tří dokladů, jež zachycují jen zlomek získaného materiálu: seznam KRÍŽŮV (1896, 97), Maškův (předávací protokol) a Kniesův (1927 – skládka u S nároží hrbitova). Výsledkem je 41 celých lebek, mnohem více jejich zlomků (např. horních čelistí 46), 31 spodních čelistí se zuby, 1859 izolovaných stoliček, 74 klů (bez Maškovy sbírky), 137 lopatek, 101 pánví, atd. Nejvíce samozřejmě bylo žeber, podstatně méně však dlouhých kostí (vesměs rozbitých) a obratlů (špatně dochovaných). K tomu by bylo nutno přičíst desítky vozů kostí, odvezených z Chromečkovy zahrady před r. 1880, hromady kostí zmiňovaných Wankelem, nevyzdvižený materiál K.J. Mašky a porůznu zachraňované nálezy z dob K. Absolona. V uvedeném výčtu nepřekvapí ani tak množství pozůstatků, jako přítomnost těžkých a řeznických nepřilíhů užitečných kostí, či tisíce izolovaných stoliček. Ty v důkladné monografii zpracoval R.MUSIL (1969), přičemž usoudil, že průměrný věk mamutů se v té době rychle snižoval; zejména samice měly umírat již ve věku 20 – 30 let, což snižovalo možnost vrhu mláďat. To naznačuje určité degenerativní tendence v teh-

dejší mamutí populaci. Autor přitom nevzal v úvahu, že nejde o přirozenou úmrtnost, ale větším dílem o úlovek, kde byla zřejmá selekce mladších jedinců. Nepromyšlené vybíjení plodných samic je ovšem zajímavé a svědčí o bezohledné nadexploataci mamutích stád pavlovienskými lovci.

VI. *Struktura sídlišť, objekty.* Při značné rozloze osídlené plochy a množství zkonsumované biomasy je zřejmé, že ani klasické naleziště, zkoumané v 19. století, nelze považovat za jednofázovou stanici. Zcela hypoteticky je můžeme rozdělit na severní a jižní část. Severní část tvoří Chromečkova zahrada se sprašovou stěnou, zkoumanou v letech 1880–89, a Dokoupilovo pole s výzkumem M. Kříže r. 1896. O množství mamutích kostí, nalezených při rozšiřování Chromečkovy zahrady severně od Skalky do r. 1879 si lze učinit představu jen na základě sporých zpráv: „V Chromečkově zahradě se povalovalo tou dobou po zemi množství kostí různé velikosti – některé byly tak velké, že se děti na nich houpaly...předmosteční hoši místo o frčky hrávali o pazourky (SKUTIL 1951, sep.41 ze dvou různých pramenů). Podle J.WANKELA (1890, 55) nechal majitel zahrady odvést a rozemlít několik set vozů kostí, „aby jimi pak svá pole pohnojil“. Počet fůr se zdá být přece jen nadsazený. Z WANKELOVY (1884) zprávy o jeho exploraci sprašové stěny v Z části zahrady r. 1880 a 1884 uvedme jen nejzajímavější pasáže: „*Není zajisté náhodou, že štípané nástroje kamenné a odpadky z nich při sobě shledávají se v celých hromadách, že tytéž kosti rozličných jedinců mamutů při sobě jsou nakupeny*“...*“na jednom místě nalezl jsem 5 kostí kyčelních...na jiném místě zase velký počet lopatek porouchaných, na jiném hromady kostí hnátních...jinde zase pohromadě ležely četné kly rozmanité délky a tloušťky, jinde mnoho roztlučených lebek mamutích, z nichž povětšinou zuby třenovní byly vyráženy. Takových (stoliček)..namanulo se mi na 1 místě přes padesát... našel jsem při sobě 12 kloubových hlávek kostí stehenních, jinde zase více než 20 kloubních jam odloupených od kostí holenních*“...*“Z vlčích kostí porůznu mezi kostmi mamutími vyskytlo se: více než 20 sáňkových půlek, několik částí lbových, zvláště hořejších čelistí, velmi mnoho obratlů a kostí hnátí. Mimo čelisti a kosti lbové všechny zůstatky ty vlčí byly téměř neporušeny. Stop činnosti lidské, třeba jen úmyslného roztlučení, neviděti na nich naprosto*“... Na stránce 96 uvádí, že našel „*pod ohromnou stehenní kostí mamutí pravou polovici dolní čelisti lidské...a sám ji vybral z popele, v němž byla pohozena*“... V citovaných úryvcích Wankel vystihl specifika předmostecké stanice, jež se pak dalším badatelům objevovaly v různých variacích stále znovu: hromady mamutích kostí, často utříděné, kusy vlčích skeletů, množství nástrojů, antropologické nálezy. K.J. Maška, který z počátku kopal v téže stěně jako Wankel, zaznamenává, že největší mocnosti 40–70 cm dosahovala kulturní vrstva v SV části amfiteátru, a dále již terén klesal a vrstva probíhala těsně pod ornici (MAŠKA 1886, 91). Dále popisuje přebohatý obsah kulturní vrstvy, spečený do jakési popelovité brekcie. Přesto, že r.1886 vrstva už slábla, našel Maška v letech 1882–84 a 1886 mimo jiné 100 mamutích stoliček a 3 lebky, 100 čelistí a 1500 jiných kostí vlka, opět beze stop lidské práce (o.c. 96). Na tomtéž místě zdůrazňuje výskyt stejných mamutích kostí pohromadě a skelety nohou a páteří v anatomickém pořádku.

V roce 1889 pokračoval Maška ve sprašové stěně směrem k západu. Z jeho deníku se v tomto roce vytrácejí zmínky o velkých hromadách mamutích kostí, jak je z východnějšího prostor uváděl Wankel. Byla zde i zcela prázdná ohniště (deník 23. 5., str. 39), místy snad i dosti nástrojů. U mamutí lebky ležel drtič z mamutoviny (24. 5.), další v největší nahromaděnině mamutích kostí v jižní části pracoviště směrem ke Skalce (26. 7.). Zde narazil na celé části mamutích těl, mezi nimiž nechyběly pazourkové nástroje a nad nimi dva drtiče. Podobný ráz měly vykopávky i ve východním výčnělku sprašové stěny dále k jihu v následujícím roce. Pod popelovitou vrstvou ležela mamutí lebka, tři kly a hodně pazourkových nožů (3. 4. 1890, str. 40). Bylo zde i na 40 cm zahlučené ohniště (7. 7.) a skupina tří mamutích lebek téměř bez stoliček, jejichž alveoly obsahovaly pozůstatky lišky, zajíce a sněžného kura. Okolo ohnišť se povalovaly osekané zlomky klů a souvislé páteře vlka a lišky, na jiném ohništi spočívala mamutí lopatka a kolem menší kosti, kamenné nástroje a drtič (deník 20. 8., str. 41). Dále k Z kulturní vrstva chudla, objevovaly se polohy s vápencovou sutí.

Na západní hranici výkopů K.J. Mašky navázal roku 1895 M. Kříž. Na rozdíl od svého předchůdce, který údajům ve svých denících po čase snad ani sám nerozuměl, rozdělil Kříž celé pole na pravidelné čtverce („jámy“) o rozměrech cca 4x5 m, a čísla čtverců zaznamenával na jednotlivé nálezy (srov. obr. 77). Díky a tomu a podrobné závěrečné publikaci jeho výzkumu (KŘÍŽ 1903) dnes alespoň víme, o kterém místě je řeč. Střední úsek Dokoupilova pole (čtverce IX-XX) se jevil nálezově poměrně chudý, jen s ojedinělými ostrůvky mamutích kostí. Ve čtvercích XVII a XX při západní hranici byla kulturní vrstva rozplavená. V severnějším úseku se místy začala opět popelovité zabarvovat a narůstat až do mocnosti 50 cm (XXI), aby směrem k S opět zmizela a místo ní se objevovaly jen rozvlečené mamutí kosti v poloze mocné 0, 3–0, 6 m (čtverce XXII – XXV).

Zajímavější byla situace směrem k jihu. Ve čtverci VII na východním okraji Dokoupilova pole Kříž zaznamenal superpozici tří, resp. čtyř nálezových vrstev: horní tvořily jen popelovité šmouhy, dolní ohniště o rozloze 2m² s rozbitými kostmi koně, soba a štípanou industrií. V jejím podloží o 30 cm níže se v čisté spraši našlo několik lidských kostí z téhož mladšího jedince: 18 zlomků lebky, levý a pravý humerus, 2 ulny a zlomek pravého radia (KŘÍŽ 1903, 202, 264). Spodní vrstvě v okolních čtvercích se nejvíce podobal prostřední horizont, nabitý mamutími kostmi. Ty pokračovaly v jediné zachované vrstvě v sousední jámě VIII (k západu) a ve spodní vrstvě v jámě IV (k jihu). Okolo 0, 6 m vysoké hromady vesměs celých mamutích kostí ležely poškozené mamutí lebky a v SZ rohu bylo zahlučené ohniště s 0, 5 m mocnou vrstvou popela (KŘÍŽ 1903, 200). Na půl metru vysoké depozice mamutích pozůstatků, hlavně lopatek, se táhly Z odtud do čtverců V a VI, kde v SV rohu končily ohništěm. Kromě mamuta se zde vyskytoval i vlk, polární liška, rosomák a sup (?), pazourků se našlo velmi málo. Podobná situace se opakuje i v jižnějších jamách II a III, kde však kulturní vrstva k J mizí. O to zajímavějších výsledků se Kříž dobral v JV sousedství 4. jámy: v dolní vrstvě čtverce I pokračovaly hromady mamutích kostí včetně pánví a lopatek, jižně od nich zahlučené pro-

pálené ohniště s 20 cm popela. V západní stěně ležely vedle sebe 3 mamutí lebky, obklopené nepoškozenými kostmi vlka, lišky, lva, pazourkovými čepelemi, kostěnými hladidly a spoustou okru (KŘÍŽ 1903, 198). Tato jedinečná kulturní vrstva pokračovala výmolem k průkopu h-h za JV hranicí parcely. Ve zmíněném průkopu Kříž objevil téměř úplné pozůstatky mladého mamuta (s výjimkou několika obratlů a roztaháných žeber), rozdělené na dvě kupy okolo ohniště. Lebka ležela patrem vzhůru, mandibula stála na boku, kly přes sebe. Pod polovinou mamutí pánve v jedné hromadě stála na týlu lebka lva se spodní čelistí ve skusu; kolem mnoho pazourkových úštěpů a nožů (KŘÍŽ 1903, 197).

Jižně od těchto akumulací mamutích kostí kopal r. 1893 opět K.J. Maška. Jeho výstižnou charakteristiku kulturní vrstvy můžeme doplňovat údaji (žel stále nelokalizovanými) z publikovaných deníků (in ABSOLON – KLÍMA 1977, 41 sq.). MAŠKA (1894a, 3) zdůrazňuje, že ráz kulturní vrstvy se od místa k místu mění, zřejmě v souvislosti s vykonávanou činností. Nejvýznačnější a nejnápadnější jsou ohniště o průměru 1,5–2 m, zahlobená 20–30 cm, okrouhlého a podlouhlého tvaru. Jejich výplň obsahuje jen spálené kůstky, v sousedství však nastává pravá žeň tříštěných kostí, kamenných nástrojů i výrobků ze slonoviny.

Podobná jsou ještě rozsáhlejší popeliště, „u nichž nebo přímo na nichž obyčejně ležely větší části koster mamutích, nezřídka celých částic, jako jsou lopatky, lebky, pospolu. Přčetné uhlíčky z kostí byly tu namnoze promíchány s hlušinou, úlomky kostí a slonoviny, pazourky a zejména hojnými zbytky menších zvířat jako vlka, lišky polární, zajíce běláka a různých ptáků. Také kusů vápenců a valounů říčních doneseno sem hojně“...“Na takových místech nalezeny nejkrásnější výrobky kamenné a nejvzácnější zbytky zvířecí“. Např. 18. 8. (deník str. 43) Maška odkryl 4 mamutí lebky stojící vedle sebe, sice bez klů a zadních stoliček, ale s neporušenými alveolami (MAŠKA 1894a, 5), obklopené mj. okrem a kusy vlčích skeletů. Dne 5. 9. ležely 3 lebky a 4 kly na popelu v mírné prohlubni (deník obr. 19), 16. 8. skupina třinácti a den poté ještě deseti klů. Mimořádně zajímavé byly depozice částí vlčích těl, jež se často vylučovaly s výskytem štípané industrie (17. 5. a 19. 5. 1894). Vedle popeliště ležely lebky vlků a lišek s roztržitým čelem (16. 5.), jinde byly velmi početné kosti vlků přímo v popelu, jižně od žároviště spočívala na ploše 10 m² jiná (?) skupina zbytků z min. osmi jedinců (deník str. 45, 19.5.1894).

Jako třetí typ struktur popsal Maška odpadkové hromady: „Naházeny tam bez ladu a skladu spousty nejrůznějších kostí, mnohdy i souvislé části téhož zvířete, jako např.

Obr. 78 Předmostí I ve 20. letech. Vpředu jáma po vytěžené Skalce, vzadu balvan v místě nálezu depozice lidských kostí a sprašové stěny. Předmostí I dans les années 20. Au premier plan de la photo se trouve la fosse résultant de l'extraction du rocher Skalka. Derrière se trouve le rocher à proximité duquel le dépôt d'ossements humains a été trouvé.

nohy mamutí, část páteře koňské, části kostry vlčí, liščí neb rosomáčí. Hliněný obal barvy žlutohnědé, jenž podstatně se lišil od čisté žlutnice, jakož i od ostatní vrstvy kulturní, dlužno ve spojení uvést s organickými látkami měkkých součástek těla zvířecího. Z těchto míst pocházejí většinou neporušené části kostrové“. Dnes víme, že zelenavé vrstvičky (deník 10. 8. 1893, str. 42) svědčí o zvodnělém prostředí, jež je typické pro úložiště velkých kostí i v Dolních Věstonicích I, II a v Milovicích. Odpovídající nahromadění osteologického materiálu zaznamenává MAŠKA (1894a, 4) hlavně mezi 7. 8. a 17. 8. 1893, přičemž mezi 9. a 17. 8. v nich uvádí jen minimum ŠI, poněkud více KPI a žádná ohniště.

Čtvrtý typ „lokalit“ na sídlišti vymezuje MAŠKA (1894a, 4) jen negativně: „četná a rozsáhlá místa spodní kulturní vrstvy neobsahují téměř ničeho...lišíce se pouze nepatrným odstínem barevným od čisté žlutnice“.

V květnu 1894 byla zahájena velká sezóna, v níž mělo dojít k objevu „hromadného hrobu“. Bohužel, zápisky z tohoto roku jsou ještě chaotičtější než předtím. Snad se tu podepsala nervozita, s jakou byl hrob za zevlování veřejnosti a nepřejčnosti dr. Kříže odkrýván. Rozbor Maškových poznámek o uložení lidských pozůstatků a jejich konfrontaci s výslednou idealizovanou představou (MAŠKA 1895a) ponechám zatím stranou. V každém případě se zdá, že pozůstatky byly roztroušeny na daleko větší ploše než na uváděných 3×4 m a mísily se s pozů-

statky lišek (deník 7. 8.), medvěda a mamuta (8. 8., 24. 8.), s velkými oblázky, popelem, a podmáčenými vrstvami (7.-9. 8.). V okolí hrobu se mimořádně hojně vyskytovaly části vlčích těl, objevovaly se mamutí lebky, drtiče z mamutích klů a min. 1 (kompletní) exemplář velkého kamenného mezikruží. Jižním směrem pokračovala popeliště a skládky mamutích kostí v obou vrstvách a na jednom místě poněkud západněji leželo u skupiny šesti rozbitých mamutích lebek a jiných kostí na popelišti lidské žebro (deník 30. 8.). Na podkladě prvního dojmu z dobývání lidských zbytků uvažoval MAŠKA (1894b) nejprve o osmi jedincích. Potom všechny nalezené kosti zkompletoval tak, aby žádná nepřebývala, a dospěl k tradovanému počtu 18 pohřbených (srov. MATIEGKA 1934, 16, 55, 58; 1938, 5–6). Jejich polohu však samozřejmě zobrazit nemohl, protože většina jich pocházela tak trochu odevšad. Po necelých 100 letech se o rekonstrukci uložení jednotlivých těl pokusil B.KLÍMA (1991b), na odpovídající pasáže v Maškově dokumentaci se však neodvolává. Toho se podjal až J. SVOBODA (2005b), který Klímův plánec proložil náčrtky z Maškova deníku tak, jak pravděpodobně postupovaly vykopávky. K problematice hrobu se ještě vrátíme v kapitole o gravettienském pohřbívání.

Dále směrem k jihu kulturní vrstva mizela, byť se stále objevovaly mamutí kosti, ohniště a ve spodní vrstvě další listovtý hrot (deník 5. 9.).

Obr. 79 K. J. Maška na vykopávkách v Předmostí roku 1894. K. J. Maška à Předmostí en 1894.

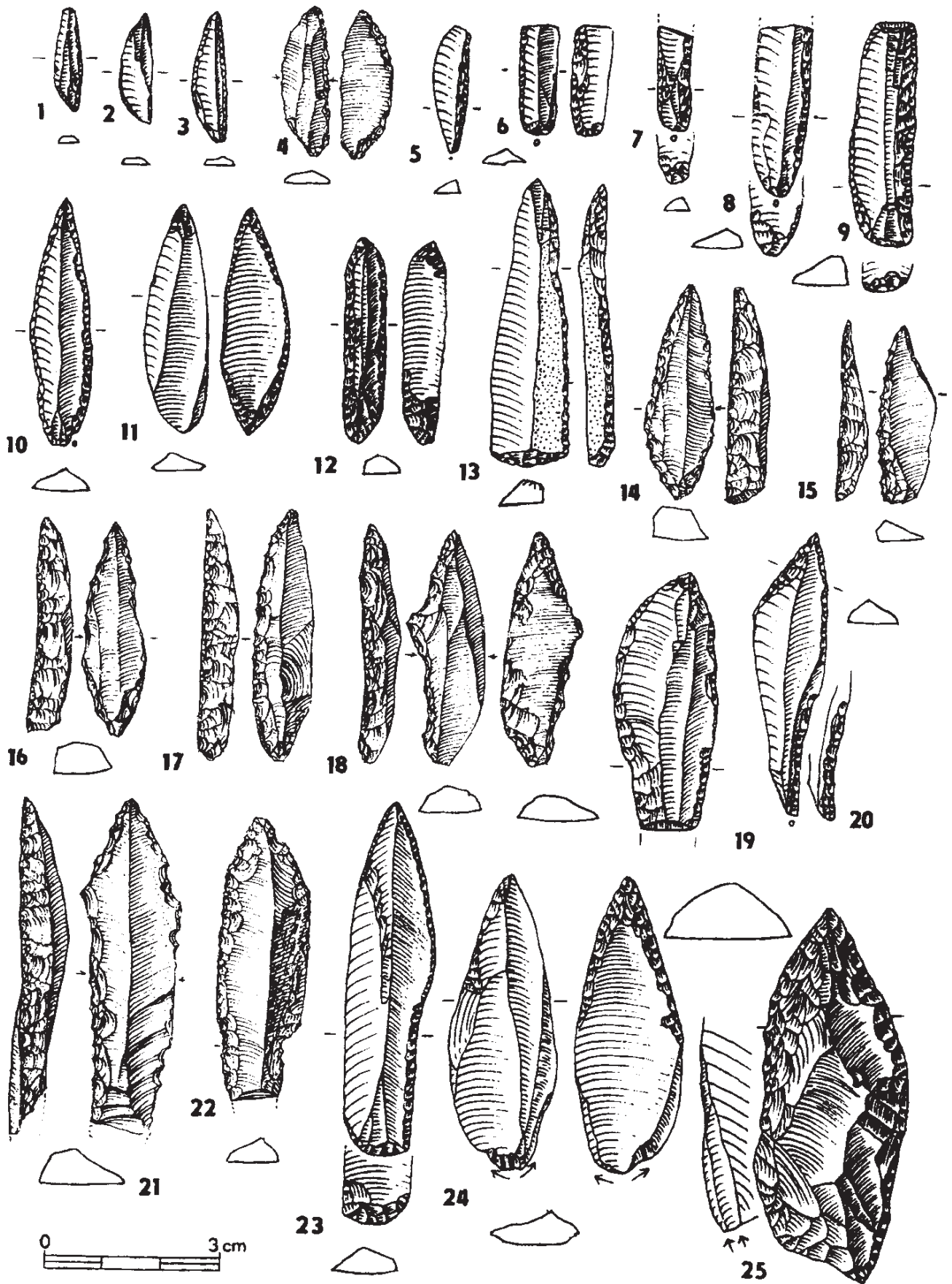
Dalších výzkumů se k Maškově nelibosti ujal Martin Kříž. Na Chromečkově poli Z od Maškova sektoru z r. 1894 rozměřil 13 čtverců o rozměrech 4x4 až 4x5 m. V severnějších čtvercích I – VIII se opakovaly jevy, jež popsal K.J. MAŠKA (1894a) z výzkumu v roce 1893. V nejsevernější jámě I se nacházela dvě velká ohniště a mezi nimi kupa mamutích kostí, z nichž 4 lopatky stály na kloubních jamkách a tvořily jakýsi jehlan. Ve čtverci II se mimo protáhlou koncentraci osteologického materiálu objevily v kulturní vrstvě dva zlomky kostí z lidské ruky. V další jámě bylo kostí opět málo, zato ohniště a závěsek zdobený soustřednými ovály. Obrovská 1, 5 m vysoká hromada mamutích kostí se objevila ve čtverci IV, v jehož SZ části se u zahloubeného ohniště našla lidská mandibula. Na S a J straně páté jámy se vyrýsovala 0, 4 m mocná ohniště s opálenými vápencovými kameny velikosti lidské hlavy. V sousedním čtverci se jako intaktní jevila horní poloha se zahloubeným ohništěm, obklopeným kostmi a hojnou štípanou industrií. Z jámy VIII pochází mnoho kamenných nástrojů a dvě kostěné dýky z dlouhých kostí lva. V těsném podloží kulturní vrstvy s výraznými ohništi byla uložena lidská lebka a 30 cm pod vrstvou ještě lidská mandibula. V dalších jamkách se tu a tam nacházely skupiny mamutích kostí, kulturní vrstva se však již vytrácela do přemístěných a rozvlečených útržků. Jen slabě probarvené nálezové polohy se objevovaly i ve štolách jižně a východně odtud. O existenci čocek vydatné kulturní vrstvy na Chromečkově poli západně od jam M. Kříže svědčí bohatý výsledek sondáže J. Lišky (SKUTIL 1962; ABSOLON – KLÍMA 1977, 36).

Pravděpodobně v prostoru těsně na sever od jámy I se uskutečnil zachraňovací výzkum MZM v roce 1928, který odhalil čocku kulturní vrstvy se dvěma ohništi a mnoha mamutími kostmi včetně několika lopatek a lebek. Někde poblíž starých Maškových a Křížových výkopů byla objevena i lidská kostra. Asi 100 m dále k SSZ zkoumal r. 1924 A. Telička skupinu mamutích kostí, s nimiž vyzvedl i kloubní hlavici s důlky, připomínající lidský obličej (ABSOLON – KLÍMA 1977, 54–55; KLÍMA 1990c, 91, 96). O velké koncentraci mamutích pozůstatků, zachráněné r. 1927 severně od hřbitova, referoval Jan Knies (srov. ABSOLON – KLÍMA 1977, 57; KLÍMA 1990c, 94). Opodál se nacházela dílna s výrobou radiolaritové industrie. V té době se vynořila i keramická plastika rosomáka (KLÍMA 1974b), jejíž původ zůstal nejasný. Existenci keramiky však potvrdil zjišťovací výzkum B. Klímy pod SV hřbitovní zdi v roce 1971. Odhalil menší plochu s roztroušenými pozůstatky mamutů, kamenými i kostěnými nástroji (zlomky hrotů z mamutoviny, ornamentované proražené žebro), dentáliemi a drobnými zlomky pálené hlíny. Větší množství mamutích kostí pak přinesla plocha otevřená následujícího roku. Tentokrát se objevila i ulomená nožka keramické plastiky, téměř 600 kusů ŠI, pozůstatky několika druhů drobnější fauny a lopatkovitý nástroj z mamutoviny (KLÍMA 1973; 1974a).

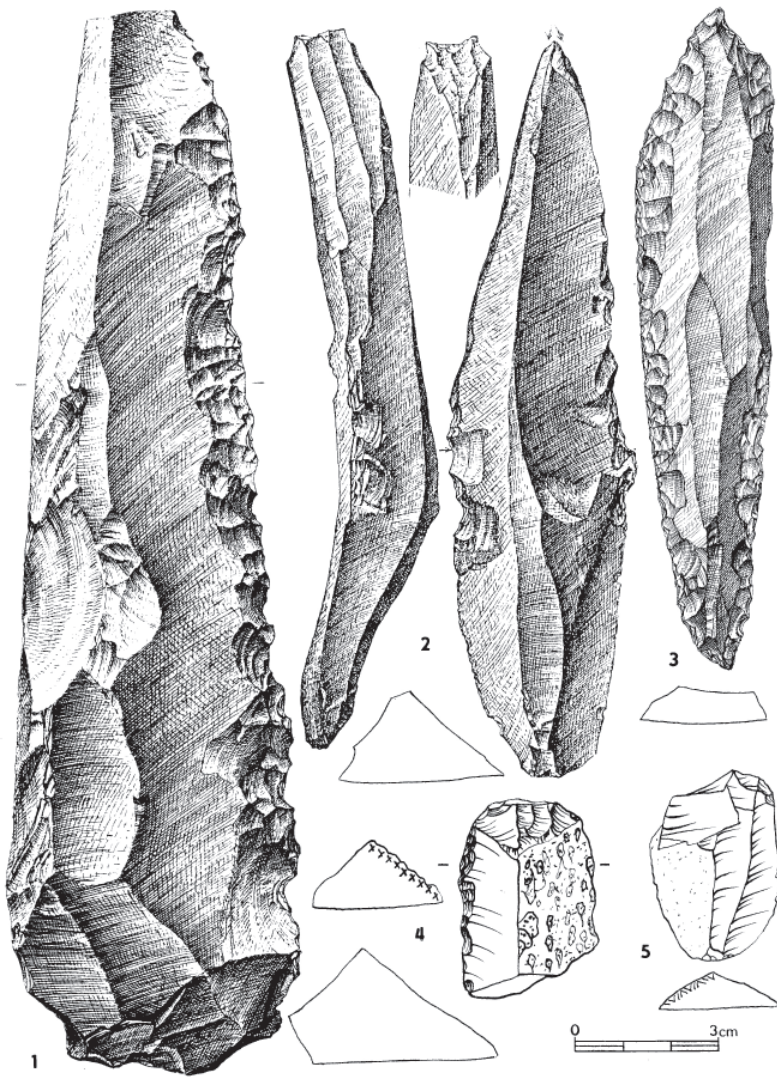
Vraťme se nyní na dějiště klasických vykopávek v S a Z okolí Skalky a pokusme se o rekonstrukci osídlení této nejbohatší části předměstské aglomerace. Nejmocnější kulturní vrstva se podle K.J. MAŠKY (1894a, 2) nacházela v severní části stanice, tj. v místech výzkumů v letech 1882–89. Zatímco k S a Z se nálezové polohy vytrácely, z východu a jihu je lemovaly obrovské akumulace mamutích kostí, ničené ve Chromečkově hliníku již po dvě desetiletí před

první archeologickou návštěvou. Z jihu sídliště chránila poměrně vysoká vápencová Skalka, na východní straně vyvěral pramen minerálky. Západně od Skalky a jižně od hromad mamutích kostí se rozprostírala jižní část sídliště, k níž asi patří část Maškovy plochy z r. 1893, 1894 s hrobem a Křížovy jámy na Chromečkově poli. Západní pokračování zůstalo nejasné (srov. bohatou Liškovu sondu), k J a JV se vrstva vytrácela, rozvlečená snad i svahovými pohyby. Koncentrace osteologického materiálu z r. 1927, radiolaritový ateliér a nálezové zóny v okolí hřbitova už zřejmě patřily jiné sídlištní jednotce s nejasným rozsahem a členěním. O její samostatnosti svědčí absence vydatnějších nálezových poloh ve sprašové stěně V od hřbitova, sledované v r. 1929 (ABSOLON – KLÍMA 1977, 61; KLÍMA 1990c, 98). O neuvěřitelném rozšíření mamutích kostí po celém Chlumu nám mimo záznamů z dob K. Absolona podává zprávu již M. KRÍŽ (1903, 36 sq.). Poskytla je jedna ze dvou šachet vyhloubených v trati Pod valem na S úpatí Chlumu, 2 ze čtyřech šachet těsně S od vápencového útesu Hradiska, obě šachty (č. 7 a 13) vyhloubené na JZ a Z úpatí Chlumu, obě šachty na jeho východním úpatí (17 a 36) a všechny šachty mezi S koncem Chromečkova hliníku a hřbitovem (26 až 30).

VII. *Štípaná industrie*. Jak známo, byla převážná část archeologických nálezů zničena koncem II. světové války v Mikulovském zámku. Jejich studium by však ani bez této tragické události nebylo jednoduché. Počet nashromážděných kamenných artefaktů zřejmě daleko přesahoval tradičně udávaných 41 500 kusů, které ve své nepublikované disertační práci podchytila Gisela Freundová (FREUND 1944). Sama autorka, která ještě pracovala s nesloučenými sbírkami jednotlivých badatelů, zaznamenává značné ochuzení kolekcí o průvodní uštěpový materiál. Oproti sbírce K.J. Mašky, kde tvořil jen 1, 2% z 23 tisíc kusů, se podstatně lépe dochoval v kolekci M. Kříže (24%) a K. Absolona (48%) (srov. ABSOLON – KLÍMA 1977, 72). Dále chyběly údaje o místě nálezů, a to jak ve smyslu horizontálním tak stratigrafickým. Maška i Kříž považovali obě vrstvy za nálezově totožné a neměli za nutné materiál oddělovat. I kdybychom původní sbírky studovali současnými metodami, získaný obraz by nebyl o mnoho určitější, než jaký skýtá vydaný obrazový atlas (ABSOLON – KLÍMA 1977). Na podkladě vyobrazených artefaktů se pokusil K. VALOCH (1981) vyčíslit hlavní typologické skupiny, což na základě původní sbírky provedla již G. Freundová, arci dle poněkud odlišných kritérií (FREUND 1943; 1952; ZOTZ – FREUND 1951; ABSOLON – KLÍMA 1977, 72–73). Oba pokusy mají pochopitelně jen velmi omezenou hodnotu, hlavní typologické rysy však vystihují: rydla výrazně převažovala nad škrabadly, neobvykle vysokého podílu dosahovaly kostěnkovské nože (500 ks dle ZOTZ – FREUND 1951, 29), vyspělé vrtáčky, bohatě retušované čepelové a uštěpové hroty, drasadla a kombinace. Vzhledem k metodě vykopávek byly nedostatečně zastoupeny drobné nástroje s otupeným bokem a mikrolity, z nichž se však dochovalo několik typických ukázek včetně kruhových úsečí (obr. 80: 1–5). Nechyběly ani pilky (ABSOLON – KLÍMA 1977, tab. 21: 424), symetrické šípky (obr. 80: 11) a hroty typu Krems (obr. 80: 10). Některé strmě retušované hroty mají nezvykle silný otupený hřbet (obr. 80: 14–17), jiné doplňkovou ventrální retuš na extremitách (obr. 80: 8, 12,

Obr. 80 Předmostí I, výběr hrotů a mikrolitů (dle Absolona – Klímy 1977 a Valocha 1981, doplněno). 1–3,6–7,9,13,15,19–20,22–25 pazourek (silex erratique), 5,11–12 radiolarit, 10 rohovec (silexite), ostatní není známo. Předmostí I, pointes et microlithes.

Obr. 81 Předmostí I, výběr štípané industrie (obr. 1–3 jsou zčásti upraveny dle Absolona – Klímy 1977) 1 radiolarit, 2 indet., 3 pazourek (*silex erraticus*), 4 obsidián, 5 krakovský silicít. Předmostí I, choix de l'industrie taillée.

18) nebo výrazný postranní vrub při bázi (obr. 80: 18–22). Nejvýraznější exemplář hrotu s vrubem (obr. 80: 23) získal K. Absolon r. 1924, další (obr. 80: 19–20) jsou z let 1926 a 1930 a proto zcela jistě nepocházejí z ústředního areálu u Skalky. Jiný exemplář, rozsáhlejší plošnou retuší blízký kostěnkovským hrotům, však nalezl již Maška (obr. 80: 18). Nikde ve staré literatuře žel nenajdeme zmínku, ze které vrstvy tyto hroty pocházejí. Souvislost s nově získaným (r. 2006) datem z horní nevýrazné polohy u hřbitova (odkud žádný z těchto hrotů nepocházel) je proto pouze hypotetická. Poněkud lépe jsme informováni o nálezových okolnostech listovitých hrotů (srov. ABSOLON – KLÍMA 1977, tab. 34–41; VALOCH 1981, obr. 3: 1–2, 5). Gisela FREUNDOVÁ (1952, 218) napočítala v původním souboru 163 listů *s. lato*, z toho 10–12 zcela typických a asi 30 úzkých s částečnou plošnou retuší. K. ABSOLON (1945b, 29) udává jejich počet na 27 kusů. Většina typických listovitých hrotů pochází od K.J. Mašky, další od J. Wankela (obr. 85: 14), K. Absolona (ABSOLON – KLÍMA 1977, tab. 38: 751, 764), A. Markuse a B. Levého (VALOCH 1981, obr. 3: 2, 5). Jeden z nejtýpčtějších exemplářů zachránil ve své cihelně v bohaté koncentraci jiných „glyptolitů“ r. 1924 K. Přikryl

(ABSOLON 1945b, 30, obr. 91; ABSOLON – KLÍMA 1977, tab. 38: 750). Ani výskyt listovitých hrotů se tedy neomezoval na klasické sídliště u Skalky. Maška je původně považoval za typický fenomén chudší horní polohy (MAŠKA 1894a, 5), ve svém deníku však později uvádí nálezy listovitých hrotů i z dolní vrstvy (25. 7. 1894) či z jejího těsného nadloží (5. 9. 1894, in ABSOLON – KLÍMA 1977, 45, 51: „also kein Unterschied zwischen der oberen und unteren Kulturschicht“). Mocné spodní kulturní vrstvě musíme přisoudit i listovité hroty z Wankelovy kolekce ze severní části sídliště u Skalky, kde tehdy horní vrstva chyběla. Zajímavý je v této souvislosti postřeh G. FREUNDOVÉ (1952, 217) o dvojí patině, jež se s převahou objevuje právě na listovitých hrotech. Nejlepší z mála dochovaných exemplářů je vyroben z moravského jurského rohovce, snad přímo od Krumlovského lesa (ABSOLON – KLÍMA 1977, tab. 39: 761, det. A. Přichystal).

Suroviny ŠI v původní kolekci pochopitelně nikdo nestudoval. Vedle převládajícího pazourku a radiolaritu uvádí K.J. MAŠKA (1889b, 86) a J. KNIES (1925, 107) ještě rohovec, křišťál a obsidián, který však již J. SKUTIL (1928, 101) znal jen z literatury. Obsidiánové škrabadlo se však vyskytlo v pozdější sbírce A. Markuse (obr. 81: 4). Oproti stanicím pod Pavlovskými vrchy překvapuje nedostatek silicitů z Krakovsko – čenstochovské jury, či alespoň jejich makroskopicky rozeznatelných variet. Ze všech předložených „podezřelých“ kusů tak mohl A. Přichystal s jistotou určit jen 1 čepelovitý úštěp (obr. 81: 5) a jedno velké upravené jádro (OLIVA 2001a, obr. 22). Ve starých zprávách nalezneme dva záznamy o existenci dílen, zpracovávajících radiolarit: první se nacházela snad v horní vrstvě spolu s listovitým hrotem (Maškův deník 8. 8. 1893, ABSOLON – KLÍMA 1977, 42), druhá poblíž severní zdi hřbitova (o.c. 57) byla provázena i kamennou pracovní deskou a otloukači. Torzo tohoto souboru přečkalo mikulovskou pohromu v brněnské muzejní expozici a po válce je B. Klíma znovu zaevidoval. Při další inventarizaci však byla všechna předchozí čísla až na výjimky umyta, takže dnes nelze materiál identifikovat. Zachoval se však inventář vypracovaný G. Freundovou (Předmostí 2, str. 527–564), zachycující soubor ještě v úplnosti a odděleně. Podle tohoto soupisu radiolaritový ateliér obsahoval 29 jader, z toho 17 vyspělých čepelových, 149 úštěpů, 213 neretušovaných čepelí, 1 odraženou vodící hranu, 18 rydlových odštěpů, 10 částečně retušovaných čepelí, 6 čepelí s laterální retuší, 1 hrotitou čepel, 1 čepel s retušovanou bází, 1 čepel s boční ventrální retuší, 29 čepelí s úpravou typu kostěnkovských nožů, 26 čepelových škrabadel a příčných retuší, 1 vysoké škrabadlo, 6 kýlovitých rydel (či spíše úzkých jader na úštěpech?), 60 jiných rydel, 2 úštěpové hroty a 1 drasadlo. Na tomto homogenním (i když jistě ne zcela úplném) souboru je zajímavé, že byl celý vyroben z jediné hnědočer-

vené variety radiolaritu, a že na místě výroby zůstalo min. 134 retušovaných nástrojů, avšak žádné hroty s otupeným bokem. Významná je taky přítomnost 29 kostěnkovských nožů, jež jsou někdy považovány za nouzovou formu jader na čepelky (srov. HAHN 1991, 110 s lit.). To by v tomto případě bylo zcela protismyslné. Nedostatek vodících hran (a odpadu, což ovšem může souviset s rychlostí záchranné akce) naznačuje, že jádra se do prostoru dílny dostala většinou v pokročilejší fázi těžby. Průměrná výška čepelových jader se pohybuje okolo 5 cm (rozpětí 2, 8 až 9, 6 cm) a tomu taky odpovídá průměrná délka čepelí (max. rozměr 13, 6 cm je naprostou výjimkou). Největší nepravidelné jádro dosahovalo velikosti 12, 7 × 10, 9 × 8, 2 cm, nejmenší měřilo jen 2, 9 × 2, 7 × 1, 4 cm. Byla tedy zastoupena i počátková jádra a vytěžené zbytky. Údaj o počtu dekortikačních úštěpů žel chybí. Velikost deskovité pracovní podložky lichoběžníkového tvaru z ohlazené břidlicové plotny činila 51 × 45 × 31 × 45 cm při tloušťce 3, 1 – 3, 3 cm.

Z radiolaritu byla odbita i dosud největší čepel moravského paleolitu (obr. 81: 1). Její distální část se dochovala a je zakončena starým lomem.

Zkáze velkých předmosteckých sbírek v Mikulovském zámku naštěstí unikla Wankelova kolekce z let 1884 a 1886, uložená v olomouckém muzeu. Výtěžek jeho prvních vykopávek z let 1880–1882 byl prodán do Dvorního muzea ve Vídni. V současném Přírodovědném muzeu jsou tyto nálezy uloženy pod označením „Nordmährisches Diluvium“ a proto unikly aktuálnímu zpracování. Dle soupisu v ústavu Anthropos MZM soubor z r. 1881 obsahuje „56 pazourkových nožů a seker“ a jednu dentálii. K depozitu ve VMO bylo v letech 1953 až 1956 přičleněno ještě 56 artefaktů z jiných akvizic, z nichž se mně dle přírůstkových čísel podařilo 39 předmětů vyřadit. Mezi neidentifikovanou příměsí značně převládají zlomky čepelí a úštěpů, jež nemožou celkový obraz industrie nijak ovlivnit. Podle soupisu F. KOVÁŘE (1914) by tehdejší Wankelova olomoucká sbírka měla obsahovat „353 pazourkových nožů, vrtáčků, škrabadel atd..., 40 podobných nástrojů a 4 nukleje jsou z červeného jaspisu, 9 jest ze šedého rohovce a 1 ze železitého křemene“. Rozpor mezi tímto a aktuálním počtem ŠI lze vysvětlit snad tím, že v muzeu tehdy nebyly, jak je ostatně obvyklé, inventarizovány méně výrazné úštěpy a průvodní materiál. Možnost dalších inhomogenit ovšem zcela vyloučit nelze.

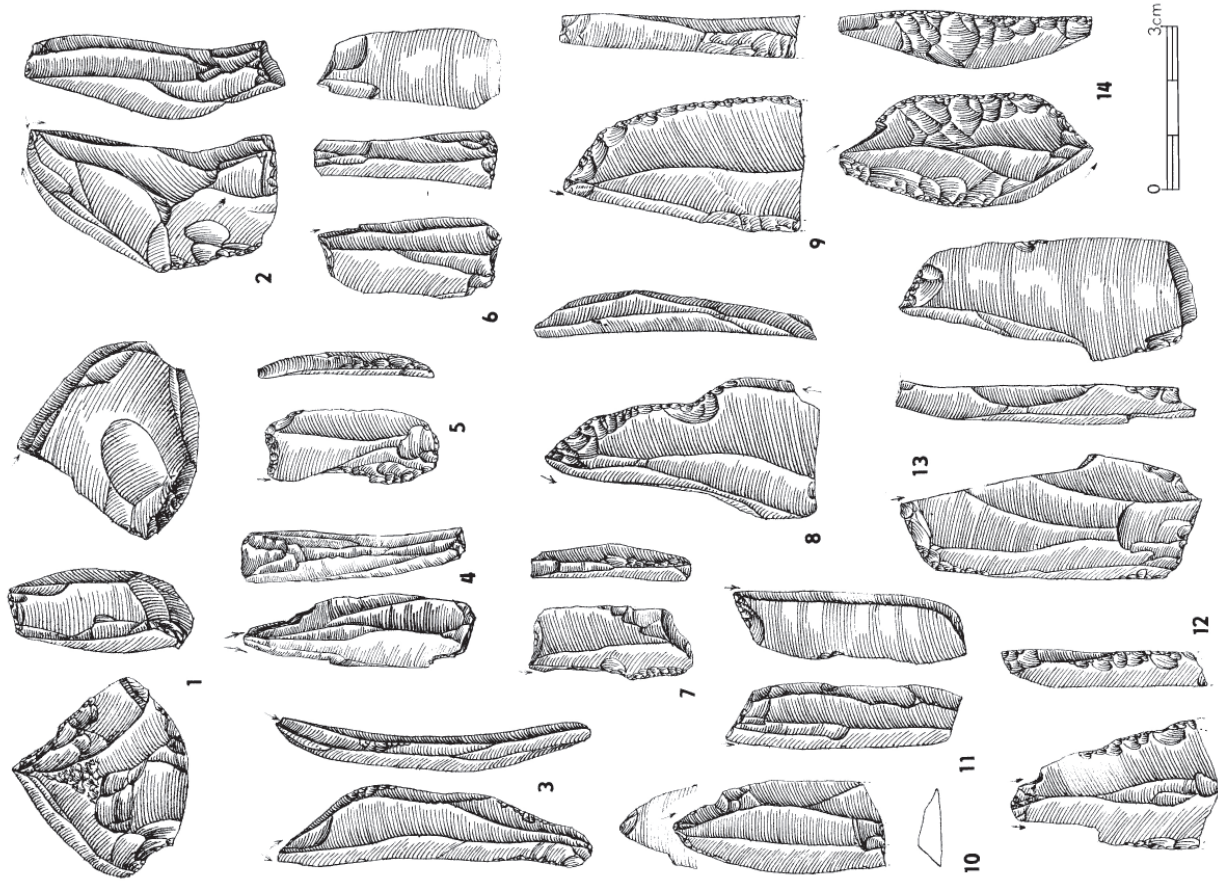
Vedle pazourku (85%) a radiolaritu (11%) se ostatní suroviny vyskytují jen ojediněle. Z 20 kusů „rohovce“, jenž ovšem může zčásti představovat jen hrubší variety glaci-fluviálních silicítů, bylo určeno 5 kusů jako typ Zdislavice (Troubky), po jednom exempláři se vyskytl rohovec křídový a typu Krumlovský les. Výhradně mezi debitáží se objevily hrubé suroviny. Rozdělení pazourku a radiolaritu mezi hlavní skupiny ŠI je celkem shodné (tab. 33): v obou případech je nejvíc neopracované debitáže, následují nástroje, místní retuše a jádra. Ta z ostatních surovin zcela chybí. Relativně nejvyšší zastoupení mají jádra ve skupině radiolaritu (5, 6% oproti 2, 2% z pazourku). Vzhledem ke starému datu vykopávek, kdy se obvykle braly jen „hezcí“ kusy, lze očekávat ochuzení souboru o průvodní materiál. Srovnáme-li však jeho zastoupení (tab. 33) s údaji o kolekcích jiných badatelů (viz výše), pak je nutno přiznat, že Wankel svědomitě shromažďoval i neretušované úštěpy (485 kusů). Drobný výrobní odpad (jen 85 ks) se však pocho-

pitelně většinou zachytit nepodařilo. Překvapuje poněkud nízký podíl jader (2, 5%). Soubor neobsahuje žádný exemplář nedotčené suroviny, a fáze preparace (22%) je zastoupena daleko skrovněji než dominantní fáze těžby (56%). Z uvedené tabulky však vyplývá, že v etapě těžby polotovarů je vskutku hojně zastoupen pouze pazourek a radiolarit, zatímco rohovec a hrubé horniny jsou početnější mezi preparačními úštěpy. Tyto suroviny tedy nebyly zpracovávány běžnou mladopaleolitickou čepelovou technikou, šlo jen o nahodile odražené kusy. Nízké zastoupení v cílových polotovarech mají rovněž rohovec. Podíl reparačních produktů je u radiolaritu téměř dvakrát vyšší než u pazourku, kde je však podstatně více odpadu. U ostatních surovin zjevné doklady reparační chybí. Radiolarit tedy zřejmě byl zpracováván důsledněji než pazourek, a rovněž využitost jeho polotovarů mezi nástroji (31, 5%, tab. 33) dosahovala vyšší hodnoty než u pazourku (23, 8%).

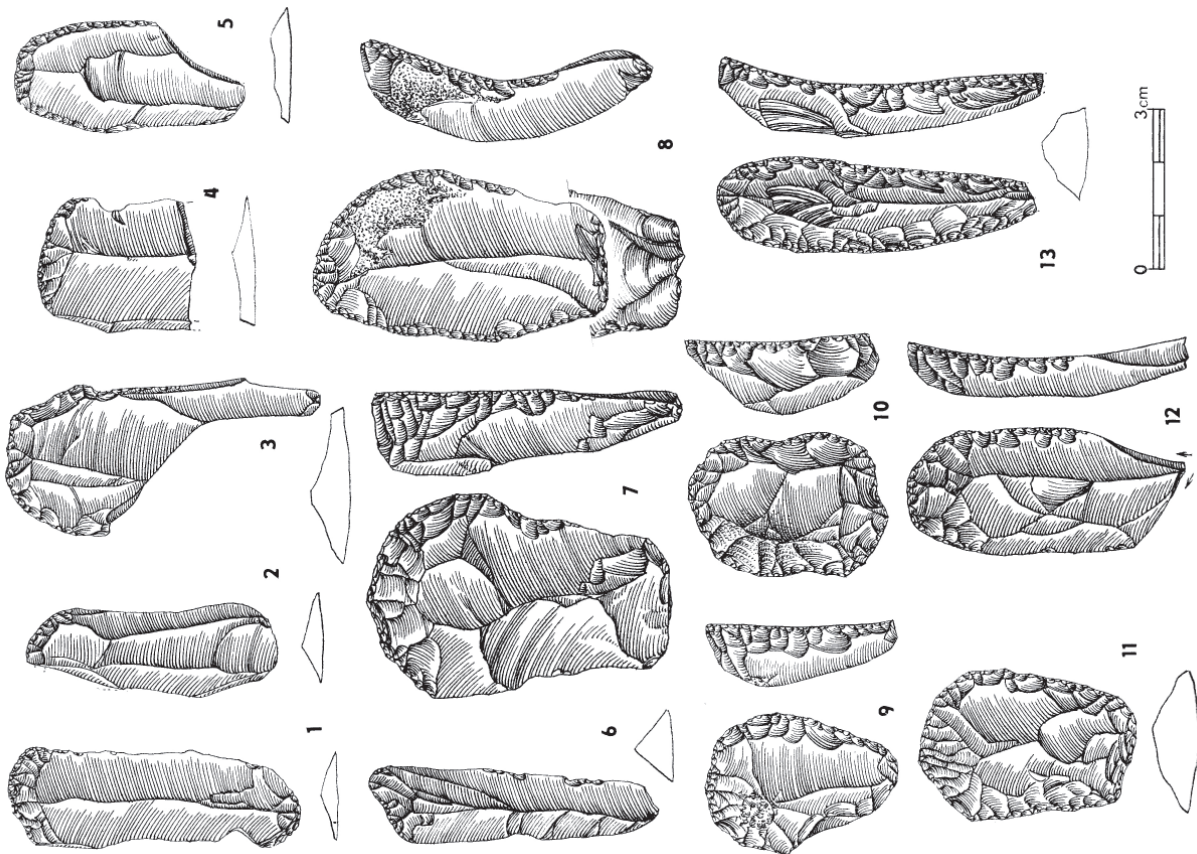
Jádra jsou zastoupena jen 19 kusy, mezi nimiž chybí počátkové jakož i vytěžené formy a zlomky. Všechna jádra vykazují stopy po paralelní těžbě, pouze jedno mohlo být klasifikováno jako ploché (tab. 34). Zvláštní a pro gravettien typickou variantou čepelových jader, určenou především k těžbě čepelí (často připomínajících rydlové odštěpy), jsou jádra na hraně tlustého úštěpu či destičkovitého úlomku, jež bývala dříve zařazována mezi rydla (obr. 83: 1). Jen 2 kusy byly těženy ze dvou protilehlých podstav a 3 kusy z různých těžních ploch, všechna pouze z pazourku (tab. 35). Nepočítáme-li drobný odpad, tvoří neretušovaná debitáž 63%. Převaha pazourku nad radiolaritem je zde daleko zřetelnější než mezi jádry a nástroji (tab. 33), což znamená, že neúměrně mnoho pazourkových polotovarů zůstalo neopracováno a část z nich mohla být získána již v podobě úštěpů a čepelí (nikoli jen odbita na místě z přinesených jader). Nízký počet úštěpů a čepelí se zbytkem přirozeného povrchu ostatně naznačuje, že prvotní úprava suroviny se odehrávala jinde; jsou však mezi nimi zastoupeny skoro všechny používané druhy silicítů. Pokročilejší fázi úpravy jader prozrazuje i převaha sekundárních vodících čepelí (tzv. podhřebovaných, 27 ks) nad primárními (9 ks). Výpočet středních hodnot rozměrů čepelí z pazourku a radiolaritu přinesl následující hodnoty: u pazourkových čepelí činí průměrná délka 48, 9 mm, šířka 13, 6 mm, jejich poměr 3, 6 a poměr šířky a tloušťky 3, 2. U radiolaritových čepelí je průměrná délka 55, 7 mm, šířka 14 mm, jejich poměr 4 a poměr šířky k tloušťce 2, 6. Radiolaritové čepelce jsou tedy nepatrně delší, protáhlejší a tlustší než jejich protějšky z pazourku.

I mezi retušovanými nástroji značně převládají silicity z glaci-fluviálních sedimentů nad radiolaritem, ne však tak výrazně, jako u neretušované debitáže. Pokud se týká zastoupení jednotlivých etap výrobního procesu, jsou 3/4 nástrojů vyrobeny z polotovarů z fáze těžby jader, necelá pětina z fáze preparace, 4% jsou z reparačních produktů a pouhé 1% (2 rydlové odštěpy) z odpadu při výrobě nástrojů. Z hlediska tvaru polotovaru tvoří přes 80% čepelce, a to jak preparační (9, 2%) tak hlavně cílové (71, 2%).

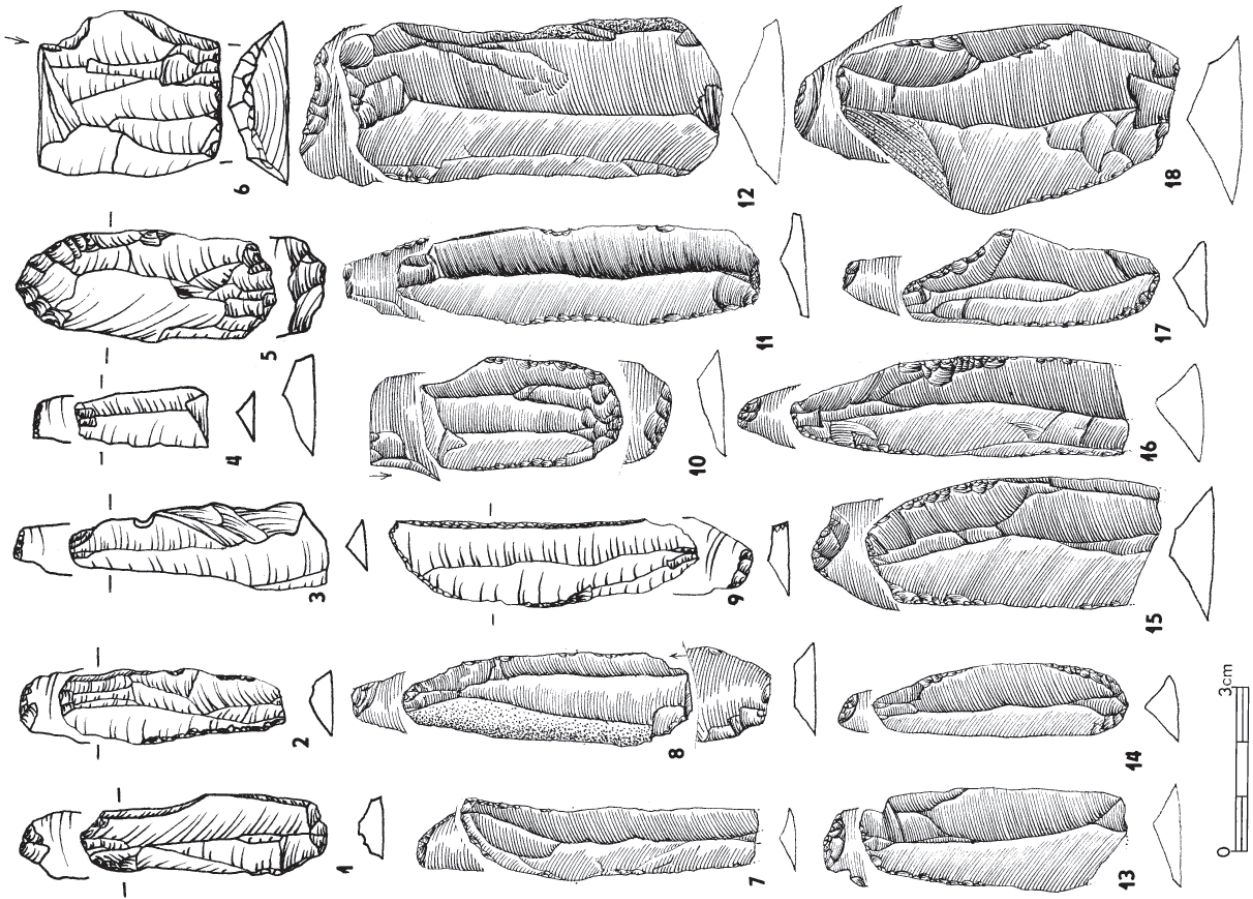
Škrabadla (13%) jsou vesměs čepelová (obr. 82: 1–8), někdy opatřená postranní retuší (obr. 82: 3, 5, 8). Jediné úštěpové škrabadlo se blíží vějířovitému tvaru (obr. 82: 4: 9), třemi kusy se prezentují škrabadla dvojité (obr. 82: 10–11), z nichž jedno je vysoké. Retuše hlavic jsou vesměs výrazné,

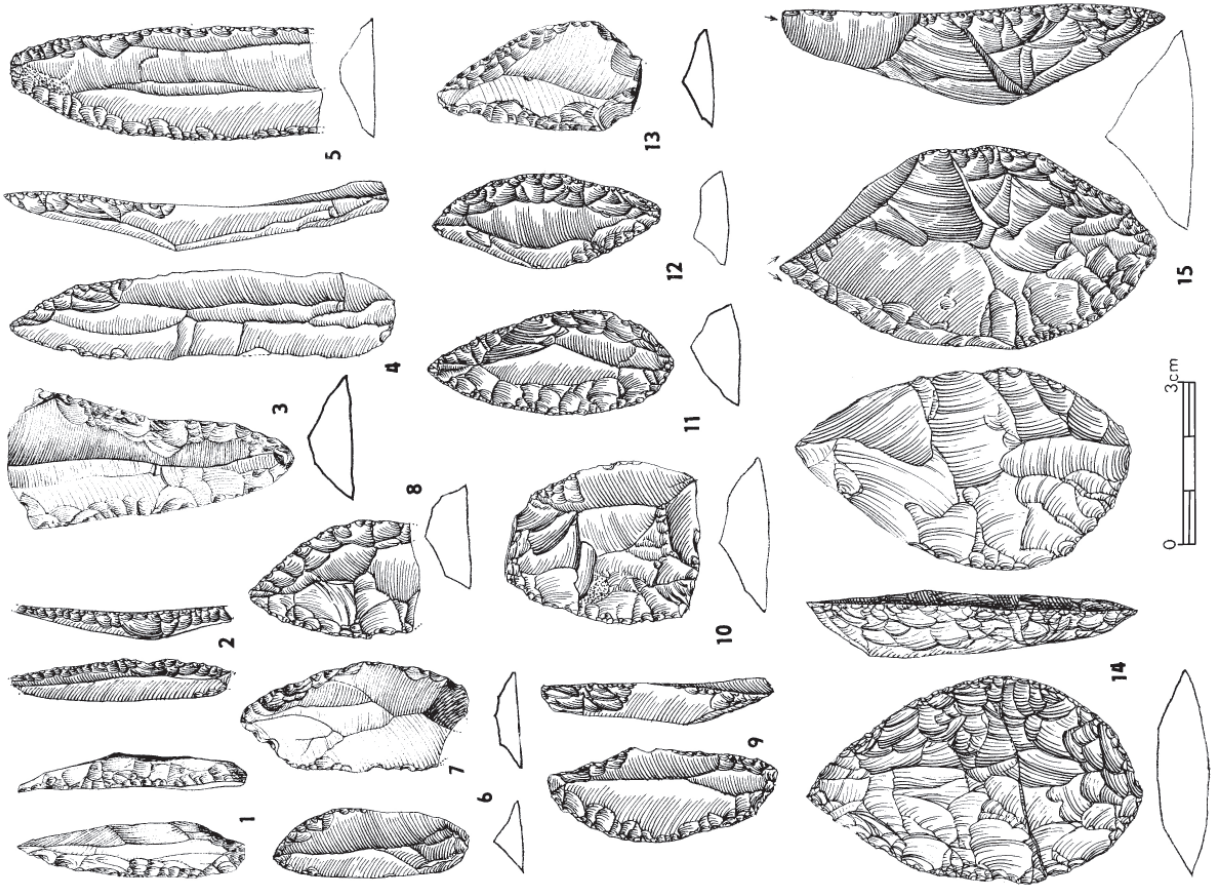
Obr. 83 Předmostí I, kol. J. Wankela, rydla. 1-2, 4-8, 10, 12, 14 pazourek (silex erratique), 3, 9, 11, 13 radiolarit. Předmostí I, coll. Wankel, burins.

Obr. 82 Předmostí I, kol. J. Wankela, škrabadla včetně kombinací. 1 pazourek nebo rohovec, 2-5, 8-11, 13 pazourek (silex erratique), 6, 7, 12 radiolarit. Předmostí I, coll. Wankel, grattoirs.

Obr. 85 Předmostí I, kol. J. Wankela, kostěnkovské nože. 1–2, 5–6, 9–16–18 pazourek (silex erratique), 3–4, 15 radiolarii, 7–8 indet. Předmostí I, coll. Wankel, couteaux de Kostenki.

Obr. 84 Předmostí I, kol. J. Wankela, čepele, hroty a drasadla. 1, 3–5, 7–8, 10–15 pazourek (silex erratique), 2, 6, 9 radiolarii. Předmostí I, coll. Wankel, lames, pointes et racloirs.

někdy i lamelární (obr. 82: 9, 11). Jako polotovar posloužily takřka výhradně čepele, v surovinách (tab. 36) se vedle 18 kusů pazourku objevily i 2 radiolarity (obr. 82: 6–7). Vrtáky (2, 1%) jsou zastoupeny jen 5 kusy, z nichž 3 mají charakter tupých zobců. Rydla (44, 2%) tvoří nejpočetnější skupinu nástrojů. Hranová rydla (18, 5%, obr. 83: 5–14) výrazně převládají nad klínovými (8, 2%, obr. 83: 2–3, 4) a často se objevují v kombinaci s jiným hranovým (obr. 83: 12, 14), klínovým, nebo lomovým rydlem (obr. 83: 13). Příčné retuše bývají většinou šikmé a distální část nástroje tak někdy dostává hrotitý tvar (obr. 83: 8, 10). Rydla s polyedrickým ostřím (obr. 83: 2, 4, 6) tvoří asi 1/5, u některých je však nutno zvážit, zda nešlo o jádra na čepelky. Jako výrobní odpad nástrojů se dochovalo 44 rydlových odštěpů. Téměř 90% polotovarů tvoří čepele, ojediněle i s kůrou, vodící a reparační. Rydlový úder byl ovšem často veden i na jiný nástroj (např. drasadlo) s odlišným výběrem suportu. Vedle pazourku bylo 10 exemplářů (17%) raženo z radiolaritu (tab. 36, obr. 83: 9, 11, 13).

Příčné a podélné retuše (10%). Silné laterální retuše představují charakteristický znak předmostecké industrie. Bývají aplikovány na všech nástrojových skupinách a tzv. retušované čepele nejsou většinou ničím jiným než zlomky různých čepelových nástrojů (např. zúžená báze na obr. 85: 3). To se ovšem netýká příčných retuší, někdy dosti výrazného provedení.

Nástroje s otupeným bokem (2, 2%), důsledkem metody výzkumu podprezentované, sestávají z hrotu s částečnou strmou retuší (obr. 84: 9) širšího hrotu z pazourku (obr. 84: 1), mikrolitického hrotu a čepelky. Zvláštní zmínku si zaslouží archaizující hroty se silnou retuší (7, 7%), a to buď na čepelích (obr. 84: 4–6, 11–13) nebo na úštěpech (obr. 84: 7–8). Drasadlovitou retuší hran (obr. 84: 8, 11–13) mnohdy připomínají moustierské hroty. S výjimkou jednoho nevýrazného exempláře z radiolaritu (obr. 84: 6) jsou všechny z glaciáluvalních silicítů. Další výrazná součást předmosteckých industrií, listovité hroty, se představují jedním dokonalým exemplářem plankonvexního průřezu s oblou bází, a hrotem s jednostrannou částečnou plošnou retuší, který je přeražen rydlovým úderem (obr. 84: 14–15), oba z pazourku. Mezi listovitými hroty ze staré kolekce se kromě této suroviny, rohovce a křemence vyskytl jen jediný radiolarit (ABSOLON – KLÍMA 1977, tab. 37: 746).

Drasadla (2, 6%) jsou zastoupena jen čtyřmi kusy (obr. 84: 10) a dvěma dalšími v kombinaci.

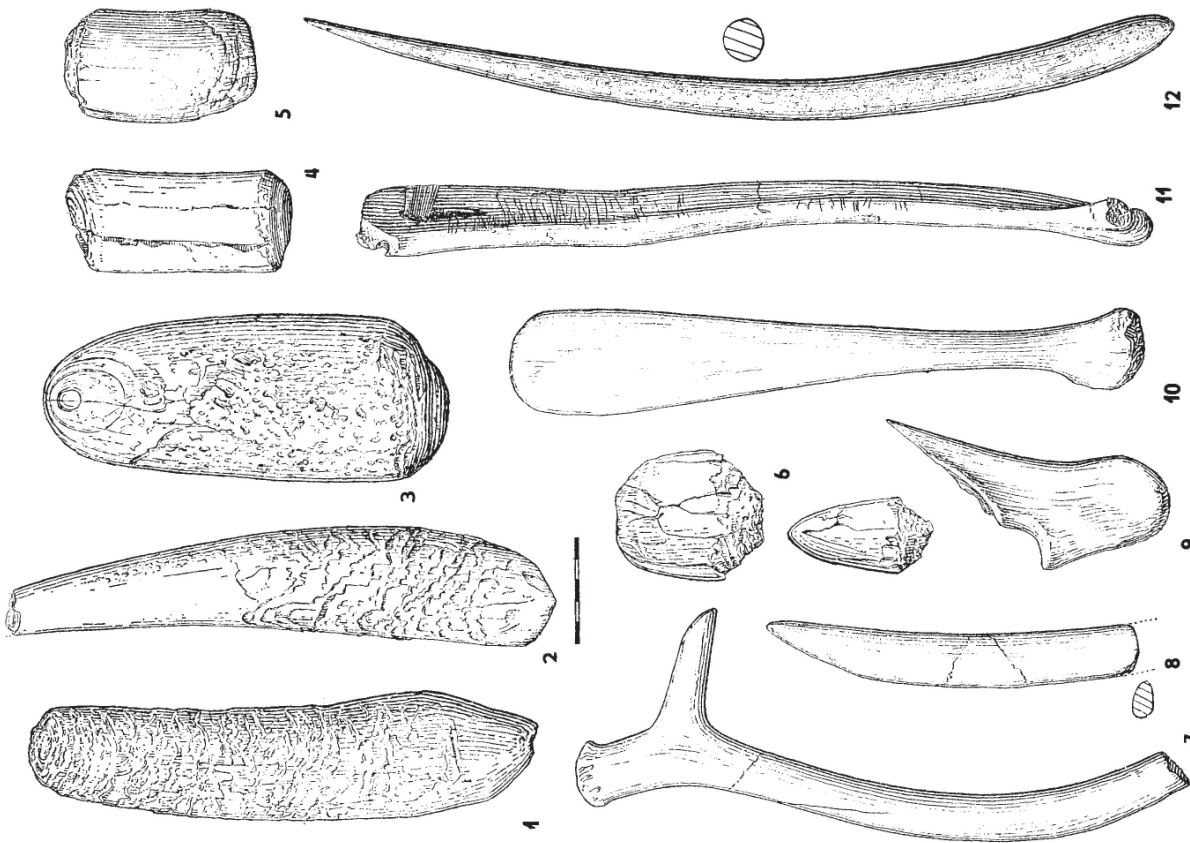
Dlátka typu kostěnkovských nožů (11, 2%) představují zvláštní úpravu konců čepelí, velmi charakteristickou pro Předmostí (obr. 85). Od drobné ventroterminální retuše vybíhá na dorsální ploše několik lamelárních negativů. Účel těchto úprav je nejasný, zajímavý je hojný výskyt těchto artefaktů ve specializované dílně na těžbu radiolaritových čepelí z r. 1927. Všechny exempláře z Wankelovy sbírky jsou vyrobeny z čepelových polotovarů (17 z pazourku, 3 z radiolaritu) a často se vyskytují i v kombinaci se škrabadlem (obr. 85: 6) či s rydlem (obr. 85: 6, 8, 12).

Kombinované nástroje jsou rovněž pro Předmostí typické (12, 5%). Nejčastěji se v nich objevují rydla, a to se škrabadlem (3 kusy, obr. 82: 12), s drasadlem (obr. 83: 14), s odštěpovačem, kostěnkovským nožem (obr. 85: 6, 8, 12), s ventrálně retušovanou bází čepele a s listovitým hrotem (obr. 84: 15). Škrabadlo se kromě toho vyskytlo na jednom

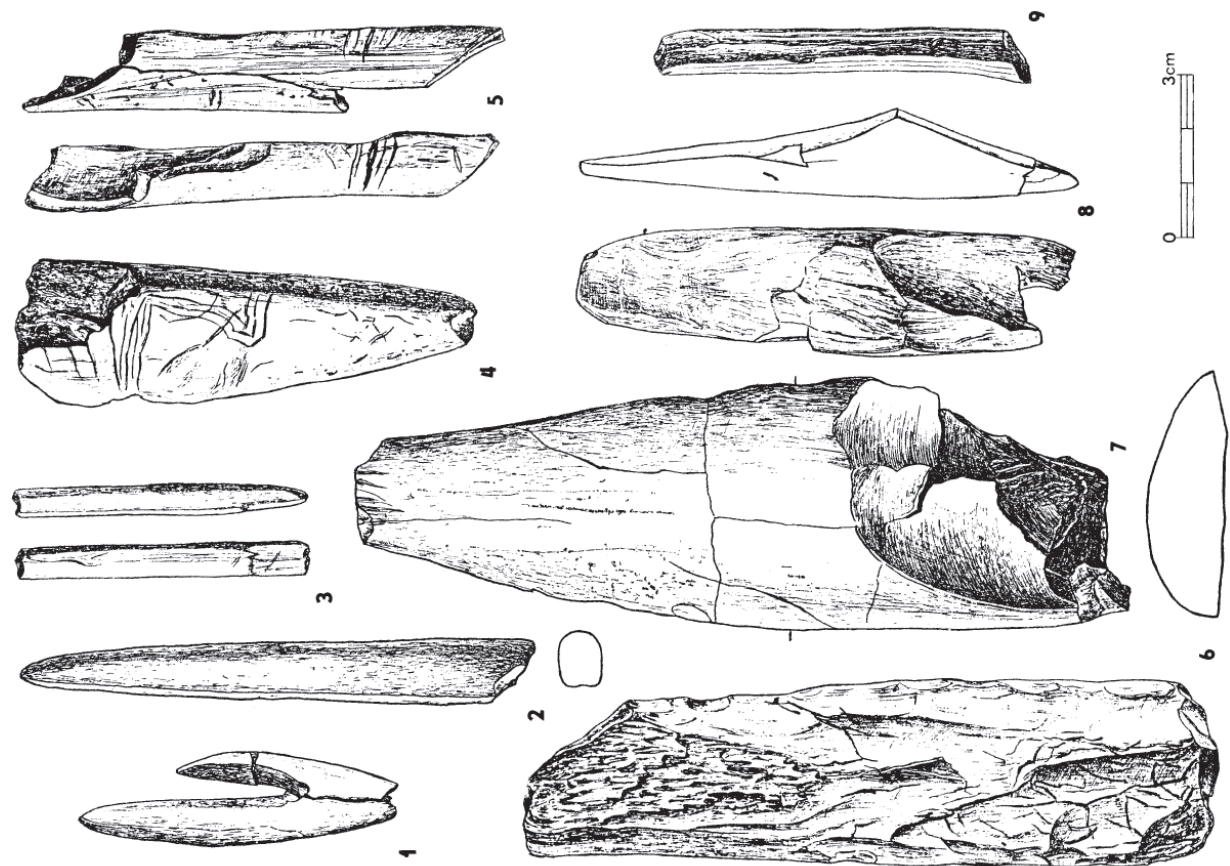
polotovaru s výrazným hrotem (obr. 82: 13), dvakrát s vrtákem, s vrubem a s kostěnkovským nožem (obr. 85: 5).

Pokud můžeme Wankelovu kolekci považovat za reprezentativní, byla tato část sídliště pravidelně zásobována pouze silicity z glaciáluvalních sedimentů ve Slezsku (pazourek) a radiolaritem z Bílých Karpat, příp. z Pováží. Teoreticky nelze vyloučit ani jeho původ na kopci sv. Antonína u Vídně. Přestože vzdálenost zdrojů obou hlavních surovin je přibližně stejná, byl radiolarit vzácnější a zacházení s ním ekonomičtější (přítomnost reparačních produktů, relativně vyšší využitost na nástroje). Radiolaritové polotovary však nejsou menší než pazourkové a min. na dvou místech v jiných částech sídliště byly odkryty specializované dílny na zpracování radiolaritu, kde spolu s odpadem zůstaly i hotové čepele a nástroje (objev z r. 1927 poblíž hřbitovní zdi). Zdánlivý rozpor je snad možno vysvětlit tím, že zásobování zmíněnou surovinou mělo nárazovější ráz než přísun pazourku. Nejvzdálenější kontakty dokládá úštěp z krakovského silicitu a škrabadlo z obsidiánu. Technologii účinně doplňovalo využívání valounů z Bečvy na hrubé nástroje, ve Wankelově kolekci však chybí. Jejich těžba byla jen nahodilá, nešlo zde o získání čepelových polotovarů. Všechna dochovaná jádra (jen z pazourku a radiolaritu) jsou dosti vytěžená. V oblasti typologie se sídliště vyznačuje skrovným zastoupením drobných nástrojů s otupeným bokem (nejsou totiž příliš početné ani v moderněji vedeném výzkumu B. Klímy z let 1971–72), vysokým podílem kombinací, kostěnkovských nožů a výrazně retušovaných hrotů, a výskytem listovitých hrotů a hrotů s vrubem. Poslední tři kategorie se nyní považují za postpavlovienský jev, typický pro kostěnkovskou kulturu (např. SVOBODA 1996c). V Předmostí I se však prokazatelně vyskytovaly ve všech částech sídelní aglomerace a listovité hroty byly zaznamenány v obou vrstvách (s převahou v horní, k tomu však citovaný postřeh G. Freundové o dvojí patině). Vzhledem k tomu, že vyjmenované jevy se objevují i v souboru z Mladče (a některé i v Blatci), lze je považovat za jev spíše regionálního významu, typický pro střední Moravu.

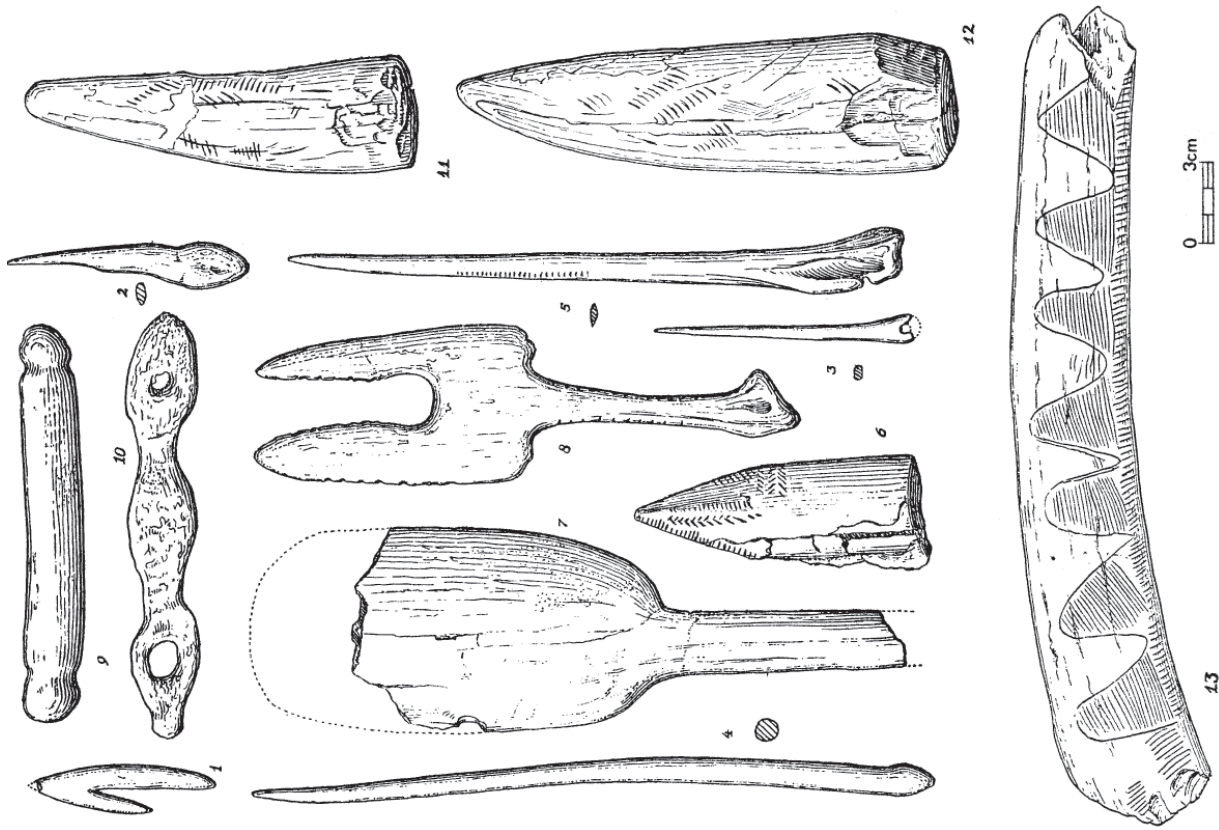
VIII. *Kostěná a parohová industrie*. Z mimořádně rozvinuté KPI jsou dosud známy jen nápadnější artefakty, protože všechny lidské zásahy na nepřehledně rozsáhlém osteologickém materiálu se prozatím nepodařilo identifikovat; např. na mamutí pánve s důlky se přišlo teprve v nedávné době při mytí nezařazených kostí. Podrobná examinace by značně rozšířila řadu jednoduše oštěpaných a ohlazených fragmentů (obr. 86: 6, 8), žeber se zaobleným koncem (VALOCH 1982a, obr. 6–7), štípaných klů (obr. 86: 7; o.c. obr. 3: 1–2, 5–6), příp. i jednoduchých šidel (vyspělejší ukázky se širší hlavicí: obr. 87: 9; 88: 2; o.c. obr. 4: 1, 3–4). Z kostí byly vyráběny i lžícovité a lopatkovité předměty (obr. 87: 10; o.c. obr. 8: 9; 2), někdy miniaturních rozměrů (o.c. obr. 4: 6) a kyje ze štěpin mamutích femurů (KLÍMA 1990c, obr. 30). Obě unikátní dýky z pravé a levé fibuly lva (obr. 88: 5; VALOCH 1982a, obr. 5: 1, 3) byly nalezeny v Křížové čtverci VIII na Chromečkově poli, třetí je vyřezán z metapodia. Kuriózními výtvoři jsou kloubní hlavice se špicí ze spongiosy (VALOCH 1982a, obr. 12: 2–3, 13), příliš křehké k jakémukoliv účinnému praktickému použití. K nim se druží oblé artefakty beze zbytku kostní kompakty, v jednom případě dokonce s jakousi úchytkou (o.c. obr. 14). Některé z nich byly nalezeny v odlehklých částech cihelen jižně a západně od Hradiska (srov. ABSOLON – KLÍMA 1977,

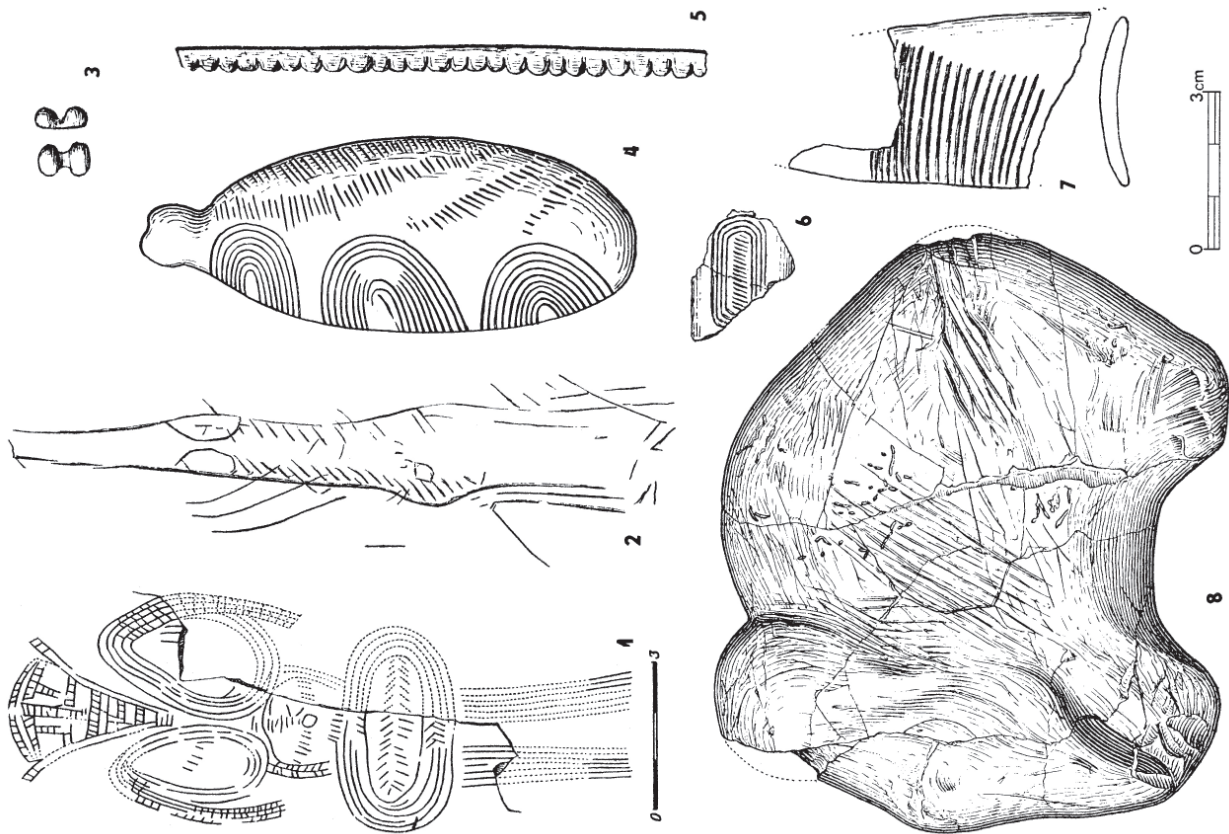
Obr. 87 Předmostí I, výrobky z mamutoviny (1-6,12), parohu (7-8) a kosti (9-11), různá měřítka. Podle B.Klímy. Předmostí I, artefacts en ivoire (1-6,12), bois de renne (7-8) et os (9-11), échelle différentes.

Obr. 86 Předmostí I, industrie z kosti (4-6,9), parohu (3) a mamutoviny (1-2,8). Podle Válocha 1982. Předmostí I, industrie en os (4-6,9), bois de renne (3) et ivoire (1-2,8).

Obr. 88 Předmostí I, nástroje, zbraně a ozdoby z mamutoviny (1, 4, 6-12), parohu (3) a kosti (2, 5, 13), různá měřítka. Podle B.Klimy. Předmostí I, industrie en ivoire (1, 4, 6-12), bois de renne (3) et os (2, 5, 13), échelle différent.

Obr. 89 Předmostí I, ozdobné a umělecké předměty z mamutoviny, různá měřítka. Podle B.Klimy a H.Breuila. Předmostí I, parure et pièces d'art en ivoire, échelle différent.

56, 63). Pánve a lopatky s důlky, v neprohlédnutém koster-ním materiálu jistě mnohem četnější, považuje K. VALOCH (1988b) za podložky tyčí v rozbahněném terénu a v přípa-dě dlouhých kostí s otvory za součásti nějakých složitějších konstrukcí (obr. 87: 11; VALOCH 1982a, obr. 17). Provrtané krátké kosti z mamutích tlap naproti tomu snad mohly sloužit jako mlaty či závaží (VALOCH 1982a, obr. 16).

Poměrně málo rozvinuté jsou výrobky z parohu. Pat-ří sem např. hůl s otvorem a rovná Jehla, jež mohla mít i ouško (obr. 88: 3; o.c. obr. 5: 4; 4: 7). Podle staré fotografie vyobrazuje B. KLÍMA (1990c, obr. 28) ještě typický „kopáč“, paroh se zaoblenou výsadou, opracované tyčinky (obr. 86: 3) a další hůlkovité artefakt s otvorem, zničené při miku-lovském požáru (obr. 87: 7–8).

Z řady hotových výrobků z mamutích klů jsou nej-typičtější krátké válcovité předměty, ohlazené po obvodu i na koncích, jejichž povrch občas nese stopy jemného otu-kávání v podobě jemných jamek (obr. 13: 1–5; VALOCH 1982a, obr. 10–11; KLÍMA 1990c, obr. 31). Již Maška je označoval jako drtiče, jejich skutečnou funkci však asi lépe odhadl L. STEGUWEIT (2005), který je považuje za otloukače na štípanou industrii. Zpravidla se vyskyt-ly v souvislosti s většími koncentracemi mamutích kostí, často také v okolí hrobu, nechyběly však ani ve vzdáleněj-ších částech lokality (např. roku 1930 a 1932, ABSOLON – KLÍMA 1977, 61, 63). J. WANKEL (1884, 95) a M. KRÍŽ (1903, 231) popisují ještě jiné válečkovité předměty, na koncích ne tak zaoblené, zato opatřené úchytkou (též BREUIL 1924, obr. 20 dole). Ta má buď podobu prostého výčnělku nebo ouška (na Wankelově exempláři později ulomeno a opět doplněno, OLIVA 1997b, obr. 18; SVOBO-DA 2001d). Z klu je vyřezána také velká lžice (obr. 88: 7; VALOCH 1982a, obr. 9: 1), řada cylindrických hrotů (obr. 88: 4; o.c. obr. 4: 8–12), hrot nepravidelného průřezu (obr. 86: 2) a zcela jedinečný rozvětvený artefakt, připomínající rybářskou udici (obr. 86: 1; o.c. obr. 1: 7). Tvarově podobný artefakt, vyřezaný z lamely mamutí stoličky, vyobrazuje už M. KRÍŽ (1903, 231).

IX. *Ozdobné a umělecké předměty.* Řadu často kuriózních ozdobných předmětů zahajuje série schránek třeti-horních měkkýšů, zvláště dentálií (KLÍMA 1990c, obr. 33 nahoře), žraločí zub (VALOCH 1975, 7), provrtané zví-řecí špičáky a terčíky z břidlice (o.c. tab.VII: 1–4). Zvlášt-ní hříčkou je spojený pár vlčích špičáků (o.c. tab.VII: 6). Z ozdob a doplňků vyřezaných z mamutoviny zasluží pozornost řada dvoučlenných perliček, zoubkovaná tyčin-ka a závěsek zdobený soustřednými ovály (obr. 89: 3–5; o.c.tab.VI). Známa trojčlenná spona (obr. 88: 10) je buď nedokončená, nebo musela mít jinou funkci, protože dru-hý otvor vznikl až sekundárním poškozením. Našly se ovšem polotovary spon, na nich jsou naznačeny oba otvo-ry (o.c.tab.VI: 2, 5).

Některé zdobené artefakty mohly mít i praktickou funkci, např. dýka zdobená krátkými zářezy (obr. 88: 5; VALOCH 1982a, obr. 5: 2), tupě zahrocená kost s troji-tou linií ve tvaru Z (o.c. obr. 1: 4), žebra a parohy s ohla-zenými konci, zdobené řadami zářezů o střídavém sklo-nu (VALOCH 1975, tab.II: 3; III: 3). Složitějším systémem jemných šikmých vrypů je zdobeno žebro s ohlazeným koncem (o.c. tab.VIII) a plochý lopatkovitý předmět (o.c. tab.II: 4). U jiných artefaktů je ovšem praktická funkce

méně zřejmá, ač jsou zdobeny stejným systémem různě uspořádaných rýh (o.c. tab.III: 1; IV: 1–2; VII: 9–10; IX: 1; X: 2, ABSOLON – KLÍMA 1977, obr. 40), vyplňovanými troj-úhelníky (VALOCH 1975, tab. X: 1) a dokonce vyplněným vlnitým vzorem (obr. 14: 13; o.c.tab.IX: 2). Stopy po použití v podobě oťukání horní rovně seříznuté části mají i 2 neob-vyklé jehly z mamutoviny, zdobené krátkými zářezy prá-vě v místech, kde by při kontaktu s tvrdším materiálem muselo docházet k oťeru (obr. 88: 6; o.c. tab.II: 1–2). Ryté abstraktní motivy samozřejmě nechybí ani na fragmentech klů (obr. 88: 11–12; o.c. tab. I: 1; IV: 3) a plátcích mamutovi-ny (obr. 89: 6–7; o.c. tab. IV: 3; VII: 8).

Některé rytiny pravděpodobně měly určitý konkrétní námět, zachovaly se z nich však jen zlomky (o.c. tab. III: 2). Jedinečnou kombinaci abstraktních motivů, sestave-ných do podoby ženské postavy, představuje slavná ryti-na na mamutím klu (obr. 89: 1). Imaginace paleolitického umělce zde převýšila rozpoznávací schopnosti mnohých našich současníků, neboť nálezce rytiny M. KRÍŽ ji vyob-razil vzhůru nohama (1903, 221) a stále ji tak staví mno-zí aranžéři a fotografové. Obdobným případem je i druhá, podstatně primitivnější rytina, v níž B. KLÍMA (1990c, obr. 20) na rozdíl od K. VALOCHA (1975, tab.I: 2; IX: 3) rozpo-znal primární i sekundární znaky ženského pohlaví. Právě naopak je tomu co do interpretace známé zploštělé vidlice s rukojetí, vyřezané z mamutoviny (obr. 89: 2; VALOCH 1969a, 5; KLÍMA 1990c, obr. 29). Schematicky podaný lid-ský obličej identifikoval K. VALOCH (1969a, tab. 4: 1) na drobné výsadě parohu, zdobené po celém povrchu pravo-točivou šroubovicí. Původ artefaktu je však sporný. Hru-bé spodobnění lidské tváře na kloubní ploše mamutího femuru z Teličkovy sbírky působí nevěrohodným dojmem zase z důvodu ledabylého provedení (VALOCH 1969a, 4–5; ABSOLON – KLÍMA 1977, obr. 33).

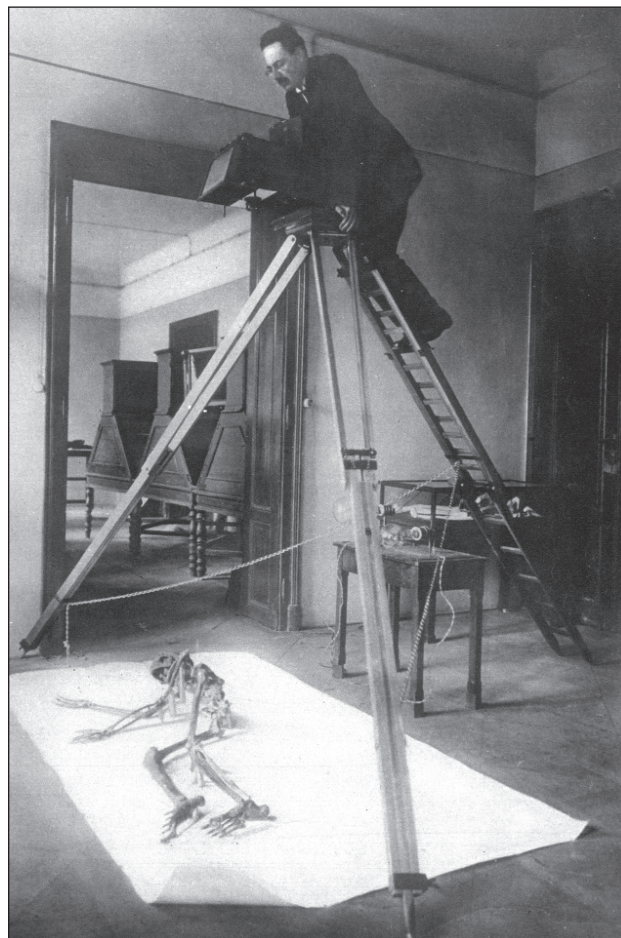
Ve sféře figurálních plastik se Předmostí proslavilo i jednoduchými řezbami z mamutích metapodií (MAŠKA 1913; BREUIL 1925, obr. 23; MATIEGKA 1937; VALOCH 1969a, tab. 2–3; 1979, tab.V; KLÍMA 1990c, obr. 23–24), jež představují hlavu a trup těhotných žen. Podstatně dokona-leji je provedena plochá řezba mamuta z mamutoviny (obr. 15: 8; MAŠKA et al. 1912; KLÍMA 1990c, obr. 19). Jiná zob-razení zvířat kupodivu chybí, výjimkou je pouze keramická soška rosomáka z nejistých nálezových okolností (KLÍMA 1974b). Není vyloučeno, že v Předmostí existovaly i malo-vané motivy. Henri BREUIL (1924, 538, obr. 19) vyobra-zil stopy malby ne nepodobné jakémusi písmu na zlomku mamutí lopatky.

X. *Zvláštnosti, manuporty.* Z Maškových a Křížových zpráv lze soudit, že žádná moravská mladopaleolitická stanice se nevyznačovala takovým množstvím neopra-covaných manuportů jako Předmostí. Patří sem zejména početné říční valouny a těžké plotny břidlice se zaoble-nými hranami. Jedna z nich spočívala uvnitř bradové-ho výběžku mamutí mandibuly (ABSOLON – KLÍMA 1977, tab. 200). Na mnoha podlouhlých oblázcích je mož-no pozorovat stopy opotřebení (o.c. tab.198), a na třech kusech z vápnitého pískovce dokonce sekerovitě přibrou-šené pracovní ostří (VALOCH 1960b). Ve zmíněném pří-spěvku je publikována i zcela pravidelná koule z jurského vápence, zhotovená piketáží celého povrchu, a mezikruží z vápnitého jílovce. Část ještě většího kotouče vyobrazuje

J. JELÍNEK (1972, 260). Jako lampička mohla sloužit rozpuklá železitá konkrece (KLÍMA 1990c, obr. 44). Ploché pískovcové oblázky interpretoval J. MATIEGKA (1934, 87) jako prostředky nošené v ústech a podporující vylučování slin. Je však otázkou, proč se v takovém množství soustřeďovaly do celých hromádek. Maška (deník str. 49) se zmiňuje o nálezku kusu antimonu, půjde však spíše o nezvětralý hematit. Ten byl výchozí surovinou pro přípravu okru, který zde provázal i některé neobvyklé situace (KŘÍŽ 1903, 198), ne však lidské pozůstatky.

XI. *Obecná interpretace.* Vzhledem k tomu, že jde o jednu z nejmohutnějších sídelních aglomerací evropského paleolitu, muselo se na návrší nad Bečvou nacházet ústřední sídliště pavlovienských lovců mamutů. I když analýzy směřující ke zjištění sezonality osídlení ještě nebyly provedeny, můžeme předpokládat celoroční obývání stanoviště alespoň částí skupiny. Předmostecké sídliště v některých fázích nepochybně sloužilo jako centrum sociálních kontaktů a rituálních aktivit populací z širokého okolí. Z tohoto hlediska je zajímavý nedostatek silicítů z Krakovské jury, jež se např. ve vzdálenějším regionu pod Pavlovskými vrchy objevují podstatně hojněji. Vysvětlení tohoto jevu není snadné. Nelze vyloučit, že sociální kontakty předmostecké populace vrcholily v době, jež lehce předcházela vrcholu osídlení v podpálavské oblasti. Nasvědčovala by tomu poněkud starší radiometrická data než máme z ústředních tábořišť Dolní Věstonice I a Pavlov I. Zde by ovšem bylo nutno zjistit podíl krakovského silixu ve starších sídelních jednotkách stanice Dolní Věstonice II. Radiokarbonová data z Předmostí také nepocházejí z klasické lokalita u Skalky, ale z méně vydatných nalezových vrstev pod dnešním hřbitovem. Ani hlavní lokalita u Skalky s nepředstavitelně bohatými vrstvami na ploše min. 150 × 50 m ovšem nemohla být osídlena zcela současně, a pro vzdálenější sídelní okrsky je to ještě nepravděpodobnější. Společný výskyt některých charakteristických jevů hmotné kultury (např. drtiče z mamutích klů, artefakty ze spongiosy, listovité hroty, kostěnkovské nože, hroty s vrubem, velké kosti s důlky) však svědčí o tom, že časové rozpětí zdejšího osídlení nebylo příliš velké, resp. že všechny fáze patřily jedné tradici. Nerozřešena zůstává otázka horní vrstvy, probíhající údajně již v čisté nadložní spraši. Zahloubená propálená ohniště a skupiny mamutích kostí takřka vylučují, že šlo jen o přemístěnou polohu. Nápadný je rovněž téměř souvislý průběh této vrstvy v severním a západním okolí Skalky, zatímco v nejbohatších zónách severní části klasického sídliště horní poloha chyběla; jediná kulturní vrstva zde nabývala ještě větší mocnosti než v jižní části sídliště s „hrobem“ (MAŠKA 1894a, 2). O typologické náplni víme jen to, že z ní pochází asi většina listovitých hrotů (MAŠKA 1894a, 5), jež jsou ovšem uváděny i v nejasné souvislosti s dolní, daleko vydatnější polohou (Maškův deník in ABSOLON – KLÍMA 1977, 45, 51). Z této spodní vrstvy však nepochybně pocházejí listovité hroty z Wankelovy sbírky. Odtěžením a nadšeneckým výzkumem sledované lokality žel došlo k nenahraditelné ztrátě informací o nejdůležitější mladopaleolitické sídelní aglomeraci ve střední Evropě.

Problematické slavného předmosteckého „hrobu“ budeme věnovat pozornost v kapitole o gravettienských pohřbech.

Obr. 90 Prof. Absolón fotografuje doplněnou kostru Předmostí 3. Prof. Absolón documente le squelette Předmostí 3 completé.

XII. *Uloženo:* MZM (zbytek inventáře z klasické stanice u Skalky a drobné pozdější akvizice), ArÚB (výzkum B. Klímy u hřbitova), VMO (Wankelova kolekce ze severní části sídliště u Skalky), muzeum v Holešově (sběry R. Janovského), skrovnější soubory jsou v muzeích v Přerově, Prostějově, Slavkově, v Národním muzeu v Praze, NHM ve Vídni (první Wankelova kolekce), v IPH v Paříži, v Lipsku a v řadě dalších sbírek.

XIII. *Výběr z literatury:* WANKEL 1884; 1890; MAŠKA 1886; 1894a; b; KŘÍŽ 1896; 1903; ABSOLON 1918; 1945b, 24–33; ABSOLON – KLÍMA 1977; BREUIL 1924, 516–546; BAYER 1925, 77–85; MATIEGKA 1934; 1938; SKUTIL 1951; 1962; KLÍMA 1970; 1973; 1974b; 1990c; VALOCH 1960b; 1969a; 1975; 1981; 1982a; 1993, 41–50; 1996, *passim*; MACOUN 1982; SVOBODA et al. 2002, 177–182; SVOBODA 2000a; 2005b; OLIVA 1997b.

47. Předmostí II

I. *Poloha:* ve sprašové návěži na SV úpatí vytěžené vápencové skály Hradisko, zhruba 300 m SSV od klasické lokality I, nm.v asi 235 m.

II. *Průběh výzkumů:* Karel Žebera začal v letech 1952–53 v uvedených místech profil, který v letech 1989–91 ověřil J. Svoboda na úseku dlouhém 13, 5 m. Následujícího roku zde otevřel plochu 10 × 5 m.

III. *Stratigrafie*: Skrovné nálezy gravettienů se vyskytují v mocném geliflukčně přemístěném horizontu těsně nad půdními sedimenty eemského stáří s industrií taubachienu. Nadloží tvoří 2–3 m čisté svrchněwürmské spraše. Uhlíky z gravettské vrstvy byly E. Opravilem určeny jako jilm, v pylech (H. Svobodová) tvoří 31% stromové druhy, zejména borovice. Suchý stepní ráz přírodního prostředí naznačují pyly nestromových druhů (Poaceae 24%, Chenopodiaceae 7, 5%, Botrychium 7%).

IV. *Absolutní datování*: opracovaná mamutí kost poskytla datum OxA – 5971: 25.040 ± 320 BP (SVOBODA et al. 1996, 153)

V. *Fauna*: J. SVOBODA (et al. 1996, 153) se zmiňuje o modifikované kosti mamuta a neurčité drobnější zvířence. M. NÝVLTOVÁ-FIŠÁKOVÁ (2001b) vyčísluje několik kostí mamuta, koně, méně soba a tura.

VI. *Sídlíštní struktury*: Gravettské artefakty spolu se špatně zachovanými kostmi ležely v redeponovaném sprašovém sedimentu, mocném až 1 m, většinou v 15–25 cm silné geliflukční vrstvě. Sídelní struktury se proto nedochovaly.

VII. *Štípaná industrie*: zlomek škrabadla, dvojité rydlo, několik čepelí a úštěp.

VIII. *KPI*: větší fragment štípané kosti

IX. *Ozdobné předměty* chybí

X. *Různé*: plochý oblázek se stopami používání

XI. *Interpretace*: skrovné nálezy v rozvlečených polohách nedovolují určitější interpretaci; může jít o rozrušené zbytky sídliště nebo lovecké hlídky na úpatí skalního útesu.

XII. *Uloženo* v ArÚB

XIII. *Literatura*: SVOBODA – LOŽEK et al. 1994; SVOBODA et al. 1996; SVOBODA 2001c; et al. 2002, 182; NÝVLTOVÁ FIŠÁKOVÁ 2001b; OLIVA 1997b, 42–43.

48. Předmostí III

I. *Poloha*: na JJV úpatí předmosteckého Chlumu v mn. v. asi 215 m bezprostředně nad nivou Bečvy, JJZ od kostela, v okolí bloku č. 2 nové zástavby na Teličkově ulici.

II. *Průběh výzkumů*: zachraňovací výzkum B. Klímy v letech 1982–83. S lokalitou patrně souvisí i nález mamutích kostí (zastoupen též kůň a vlk) na Hranické ulici několik desítek m severněji r. 2005 (výzkum Zd. Schenk, viz PV 47, 94–96).

III. *Stratigrafie*: bezprostřední podloží polohy s kostmi tvořilo geliflukční souvrství s relikty přemístěných půd, v nadloží ležela spraš svrchního würmu. Část nálezové polohy zasahovala do šedavých hlín a jílu, pozmeněných již pleistocenní činností vody. Místy se v podloží objevovaly štěrky a písky z říční terasy.

IV. *Absolutní datování*: GrA-28095: 16 800 ± 90 BP, vzorek patrně kontaminován

V. *Fauna*: u bloku č. 2 nalezeno větší množství pozůstatků mamuta, např. atlas, kosti z chodidel, stoličky a 2 mandibuly.

VI. *Sídlíštní struktury*: hlavní koncentrace mamutích kostí se nacházela ve vnějším SZ nároží průkopu pro teplovodní potrubí. Západně od S-J úseku průkopu byla při hloubení základů bloku č.2 odkryta souvislá plocha, žel značně porušená výstavbou kanalizace a starší zástavbou. Plocha poskytla nálezy mamutích kostí a stoliček. Četné

uhlíky, spálené kosti a stopy popela však nasvědčují existenci výraznější sídelní koncentrace směrem k severu, kam terén mírně stoupá; nálezy štípané industrie však zůstaly jen ojedinělé. V JV části základové plochy však byla prozkoumána výrazná koncentrace mamutích kostí o rozměrech 3 × 4 m, obsahující v erozní rýze cca 2 m dlouhé a 40 cm široké početnou drobnotvarou industrii. V severním profilu průkopu SV odtud se v délce 25 m rýsovala souvislá vrstva mamutích kostí (žebra, kosti z chodidel, stoličky aj.). Z nástrojů se objevil nepravidelný hrot (?) s náznakem řapu. Ojedinělé mamutí kosti bez dalších dokumentů se vyskytovaly i v hlavní kanalizační rýze podél západního okraje silnice v prostoru náměstí.

VII. *Štípaná industrie* je vyrobena převážně z radiolaritu a má mikrolitický ráz: čepelky s otupeným bokem, mikrogravetta, příčná retuš, několik rydel.

VIII. *KPI*: Zdobený „drtič“ z mamutoviny a zlomek kyje z podélné štěpiny mamutiho femuru.

IX. *Ozdobné a umělecké předměty*: drtič z mamutoviny je zdoben řadami krátkých rýžek, přetátých podélnými rýhami.

X. *Zvláštní předměty* nehlášeny.

XI. *Interpretaci* charakteru osídlení nahodilé nálezové situace neumožňují.

XII. *Uloženo*: ArÚB, M Přerov.

XIII. *Literatura*: KLÍMA 1984b; 1985; OLIVA 1997b, 43–46; SVOBODA et al. 2002, 182.

48a. Přerov

I. *Poloha*: Při rekonstrukci domu č.p. 26 na Horním náměstí, na návrší v nm. v. 215 m.

II. Záchranný výzkum J. Kohoutka r. 2000.

III. *Stratigrafie*: tmavohnědé jílovito-písčité vrstvy nad polohami písku a travertinu.

IV. *Datování*: holocenní datum z koňského zubu svědčí o kontaminaci (SVOBODA et al. 2002, 182).

V. *Fauna*: měly být nalezeny i zvířecí kosti (l.c.).

VI. *Sídlíštní struktury* se v patrně přemístěných sedimentech nedochovaly.

VII. Menší kolekce ŠI obsahuje hlavně čepelky,

VIII-X. bez dokladů

XI. *Interpretace*: stopa přechodného osídlení, vzhledem k poloze na kopci nad údolím snad lovecká hlídka.

XII. *Uloženo*: muzeum J.A. Komenského v Přerově.

XIII. *Literatura*: KOHOUTEK 2001; SVOBODA et al. 2002, 182.

VÝCHODNÍ MORAVA

Východomoravská oblast gravettienů je poměrně málo známá, a to zejména proto, že neposkytla tak jedinečné terénní situace a tak výmluvné dokumenty duchovní kultury jako slavná sídliště lovců mamutů u Předmostí a pod Pavlovskými vrchy. Poloha poblíž odvěké komunikační tepny podél řeky Moravy, s bohatými loveckými revíry, však skýtala právě gravettienům osídlení vynikající podmínky. I když některé stanice jsou známy již z předválečných let (SKUTIL 1940; HRUBÝ 1951), k objevu většiny lokalit došlo teprve v posledních 25 letech. Na prospekční činnost M. Olivy z ústavu Anthropos MZM (OLIVA 1998a) zde